

Explaining the theoretical model of the relationship between social-spatial segregation and the formation of gated communities in Iranian cities

Khatereh Moghani Rahimi ¹, Hashem Dadashpoor ²

1. Department of Urban planning, Faculty of Arts and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Email: k.moghanirahimi@modares.ac.ir

2. (Corresponding Author) Department of Urban planning, Faculty of Arts and Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Email: h-dadashpoor@modares.ac.ir

Article Info

Article type:

Article Review

Article History:

Received:

25 March 2024

Received in revised form:

3 June 2024

Accepted:

17 July 2024

Available online:

22 August 2024

Keywords:

Social-Spatial Segregation

Gated Communities,

Iranian Cities,

Systematic Review,

Content Analysis,

Structural Analysis.

ABSTRACT

Due to the necessity of investigating the relationship between the formation of enclosed or gated communities and spatial-social separation in Iranian cities, this topic has not been well studied so far. For this purpose, this research was conducted with the aim of investigating the relationship between these two issues and the indicators affecting their formation in the cities of the country. In this research, systematic review, content analysis, and structural analysis were used. The findings of the research show that social indicators are the most frequent indicators in previous studies, followed by economic indicators, indicators related to housing, and physical indicators, respectively. Also, the indicators of employment, income, and education are the influencing variables that affect social-spatial segregation and, consequently, the formation of gated communities in Iranian cities. These factors are directly and indirectly effective in social-spatial segregation and, consequently, in the formation of gated communities through the promotion of social distance. Also, inequality in urban environments has an effect on the formation of gated communities through the impact of social-spatial segregation, and gated communities intensify social-spatial segregation by creating inequality in urban environments and promoting physical distance and social distance. As a result, it seems that social distance and inequality in the city environment mediate the relationship between gated communities and social-spatial segregation in Iranian cities.

Cite this article: Moghani Rahimi, K., & Dadashpoor, H. (2024). Explaining the theoretical model of the relationship between social-spatial segregation and the formation of gated communities in Iranian cities. *Geographical Urban Planning Research Quarterly*, 12 (2), 135-159.

<http://doi.org/10.22059/jurbangeo.2024.380520.1974>

© The Author (s).

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

In recent years, many cities and metropolises of the country have faced a significant increase in the number of gated communities as a new manifestation of social-spatial segregation. These communities have played a big role in the country's housing market; many types have been created or are being built. This issue has become a major concern for managers, planners, designers and citizens. However, this issue has not been well studied so far due to the necessity of examining the relevance of this type of residential construction under the title of enclosed or gated communities and social-spatial separation. For this purpose, this research has been conducted to investigate the relationship between these two issues and the indicators affecting their formation in the country's cities. In fact, this research seeks to answer the following questions:

-What is the relationship between social-spatial segregation and the formation of gated communities in Iranian cities?

-What are the key indicators affecting the formation of these two concepts in the country?

Methodology

The research methods used in this study were systematic review, content analysis, and structural analysis. In fact, it has been tried to answer the research questions in four basic steps. First, in the first step, using a systematic review of previous studies, it was identified in several stages and screened using the Prisma technique (2009) and based on the works of his colleagues (2015) until the most relevant studies were identified for content analysis and identification of indicators and categories. At this stage, the characteristics of previous studies (37 articles related to social-spatial segregation and 9 articles related to gated communities (introduced in the research background section)) in terms of author, year, publication, case, approach and keywords have been checked and analyzed by the software (VOS viewer). Then, in order to identify the relationship between the two concepts of social-spatial

segregation and gated communities and the indicators affecting them, the content analysis of these studies using the software (MAXQDA) was done in the second step, and the indicators and codes showing the relationship between segregation spatial-social selection and gated communities have been identified. In the third step, due to the fact that the most important indicators affecting spatial and social segregation in Iranian cities are not known, the most key indicators have been identified from the experts' point of view using the structural analysis and software method (MICMAC). Finally, in the fourth step, the theoretical model of the research (relationship between social-spatial segregation and gated communities in Iranian cities) is presented, according to the previous three steps. The data collection method combined library studies and consensus based on an expert panel (in structural analysis of indicators).

Results and discussion

The findings show that employment, income, and education are influential variables that are the main effective indicators of social-spatial segregation and, consequently, the formation of gated communities in Iranian cities. Their effectiveness is much higher than their effectiveness. They are considered key indicators that are effective in reducing social-spatial segregation. These factors are effective both directly and through influencing people's personal preferences on social-spatial segregation and consequently on the formation of gated communities through promoting social distance. Also, inequality in urban environments has an impact on the formation of gated communities through social-spatial segregation, and gated communities intensify spatial segregation by creating inequality in urban environments and improving physical and social distance. Moreover, it has become a social phenomenon in the city. As a result, according to the theoretical model of the research, it seems that social distance and inequality in the city environment mediate the relationship between gated communities and social-spatial segregation. Of course,

these two are not completely distinguishable because gated communities' manifest optional spatial separation by people who, due to social distance, have tried to separate their living space from other people by emphasizing differences such as employment, income, and education.

Conclusion

As a result, social-spatial segregation and gated communities are not completely distinguishable because gated communities are equivalent to separation, and the manifestation of social-spatial segregation is optional by people who, due to social distance, emphasize differences such as Employment, income and education have separated their living space from other people. However, social distance and inequality in the city environment seem to mediate the relationship between gated communities and social-spatial segregation.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

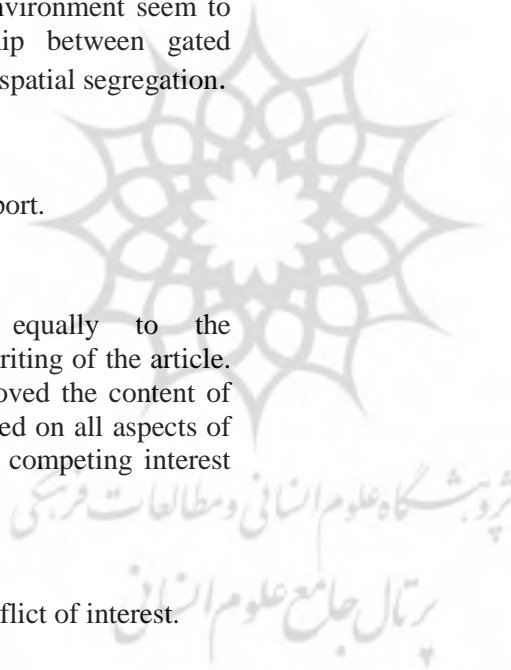
Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری

تبیین مدل نظری ارتباط بین جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در شهرهای ایران

خاطره مغانی رحیمی^۱، هاشم داداش پور^۲

۱. گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. رایانامه: k.moghanirahimi@modares.ac.ir
۲. نویسنده مسئول، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. رایانامه: h-dadashpoor@modares.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

با توجه به ضرورت بررسی ارتباط شکل‌گیری اجتماعات محصور و یا دروازه‌دار و جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی در شهرهای ایران این موضوع تاکنون به‌خوبی مطالعه نشده است. به همین منظور این پژوهش با هدف بررسی ارتباط این دو موضوع و شاخص‌های مؤثر بر شکل‌گیری آن‌ها در شهرهای کشور انجام شده است. در این پژوهش از تلفیق مرور سیستماتیک، تحلیل محتوا و تحلیل ساختاری استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، شاخص‌های اجتماعی پرتکرارترین شاخص‌ها در مطالعات پیشین و پس‌از آن شاخص‌های اقتصادی، شاخص‌های مرتبط با مسکن و شاخص‌های کالبدی به ترتیب دارای بیشترین تکرار هستند. همچنین شاخص‌های اشتغال، درآمد و تحصیلات به‌عنوان متغیرهای تأثیرگذار، اصلی‌ترین شاخص‌های مؤثر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و به‌تبع آن شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در بیشتر شهرهای ایران هستند. این عوامل به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و به‌تبع آن بر شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار از طریق ارتقا فاصله اجتماعی مؤثر هستند. همچنین نابرابری در محیط‌های شهری نیز از طریق تأثیر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی بر شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار تأثیر داشته و اجتماعات دروازه‌دار نیز از طریق ایجاد نابرابری در محیط‌های شهری و ارتقا فاصله فیزیکی و فاصله اجتماعی موجب تشدید جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی در شهرها می‌شوند. در نتیجه به نظر می‌رسد فاصله اجتماعی و نابرابری در محیط شهر میانجی رابطه اجتماعات دروازه‌دار با جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی در شهرهای ایران می‌باشند.

نوع مقاله:

مقاله مروری

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۱/۰۶

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۳/۱۴

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۴/۲۷

تاریخ چاپ:

۱۴۰۳/۰۶/۰۱

واژگان کلیدی:

جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی، اجتماعات دروازه‌دار، شهرهای ایران، مرور نظام‌مند، تحلیل محتوا، تحلیل ساختاری.

استناد: مغانی رحیمی، خاطره و داداش پور، هاشم. (۱۴۰۳). تبیین مدل نظری ارتباط بین جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در شهرهای ایران. پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۱۲ (۲)، ۱۵۹-۱۳۵.

<http://doi.org/10.22059/jurbangeo.2024.380520.1974>

مقدمه

شهرها به‌طور دائمی در حال تغییرند و در جست‌وجوی سازمان فضایی بهتر، درجات مختلفی از تمایزات سکونت‌ی را ایجاد می‌کنند. این تمایزات، در بسیاری از شهرها مخصوصاً شهرهای کشورهای درحال توسعه به این صورت آشکار می‌شود که اغنیا در محلات با خدمات و امکانات عالی، اجتماعات محصور و سکونتگاه‌های با ساخت عالی زندگی کرده و از پیشرفت‌های اقتصادی و اجتماعی منتفع می‌شوند، درحالی‌که فقرا در محدوده‌های مرکزی شهرها یا سکونتگاه‌های غیررسمی و نواحی محروم شهری زندگی کرده و در تأمین نیازهای اولیه‌شان در مضیقه‌اند (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۰). جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و یا حالتی که گروه‌های اجتماعی با شرایط اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... یکسان گرد هم می‌آیند و انزوا را ترجیح داده و با سایر گروه‌ها تعامل نمی‌کنند (یزدانی و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۲۱)، شکلی است سازمان‌یافته از فاصله‌های اجتماعی که خود را به‌صورت جدایی‌گزینی فیزیکی (اجتماعات دروازه‌دار) نمایان می‌سازد (رفیعیان و زاهد، ۱۳۹۹: ۲۱۹) و به توزیع فضایی نابرابر گروه‌های جمعیتی در دو سطح ممتاز و غیر ممتاز و دسترسی نابرابر به مزایا و مکان‌ها منجر می‌شود (داداش پور و ظهیر نژاد، ۱۳۹۸: ۲۵۱). این پدیده پیامدهای بسیاری از جمله افزایش روابط درون‌گروهی، کاهش روابط برون‌گروهی، طرد اجتماعی، توزیع نابرابر منابع و خدمات، تبعیض، بد نام سازی، بیکاری، کمبود سرمایه اجتماعی و منابع مالی، انزوای سیاسی، فرسودگی شهری، ایجاد ساختمان‌های ره‌اشده و مشکلات جسمی و روانی را به همراه دارد (رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۷). همچنین شکل‌گیری پاره فرهنگ‌های بزه افزا، کاهش مشارکت اجتماعی، افزایش جرم و جنایت، کاهش نقش طبقه متوسط، افزایش حس ستیزه‌جویی و انزجار و فقر از جمله پیامدهای منفی جدایی‌گزینی محسوب می‌شوند (لطفی و قضایی، ۱۳۹۸: ۲۰). در واقع شکاف و جدایی‌گزینی اجتماعی پدیده مطلوبی نبوده و می‌تواند یکپارچگی فضایی کلیت شهر را مختل کند. به همین منظور در تحولات توسعه‌ای شهرها همواره به یکپارچگی شهری و تعادل بخشی فضایی نه به معنی مساوی و همگون سازی کل شهر بلکه به معنی وجود تنوع و پویایی در محلات و نواحی و عدم تهاجر و برتری‌جویی محلات و نواحی تأکید می‌شود (خیرالدین، ۱۳۹۲: ۴۳، ۴۴). لذا پرداختن به پدیده جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی شهری بسیار ضروری است چرا که این پدیده پیوندهای همسایگی را در شهر سست کرده و شکل‌گیری احساساتی مانند حس رقابت و استعمار را افزایش می‌دهد (جامی اودلو و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۵).

این موضوع در کشورهای درحال توسعه به دلیل نبود تعادل و نابرابری‌های فاحش در سطح خدمات‌رسانی شهری و تفاوت‌های فضایی بسیار جدی‌تر است (یزدانی و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۱۵). در واقع این مسئله از ابتدا با شهرنشینی ایران همراه بوده و در دهه‌های اخیر به دلیل انباشت شهری و پدیده نخست شهری و مهاجرت‌های شدید روستا به شهر بسیار تشدید شده است (یزدانی و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۲۰). اما درحالی‌که پژوهش‌های روز دنیا در این حوزه از داده‌های جغرافیایی صرفاً وابسته به مکان گذر کرده و به روش‌های نوین روی آورده‌اند، در کشور ما در خصوص جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی حتی با مطالعه داده‌های مکانی و صفت مبنا نیز مطالعات اندکی انجام‌شده است (ظهیر نژاد و داداش پور، ۱۳۹۷: ۲۶). درحالی‌که وضعیت اجتماعی-اقتصادی ارتباط تنگاتنگی با شغل، درآمد و ثروت افراد (یعنی موقعیت آن‌ها در بازار کار) دارد. این امر امروزه منجر به نتایج مسکونی می‌شود، زیرا خانوارها بر اساس قدرت بازار یا توانایی خرید در محله‌هایی با ویژگی‌ها، زیرساخت‌ها و انواع مسکن در سراسر شهر توزیع می‌شوند (Turok et al., 2021: 72). درواقع فضاهای زندگی روزمره به‌عنوان عرصه‌های اصلی جامعه و عامل انسانی با تفکیک به‌عنوان یک استراتژی سرزمینی تعریف می‌شود که گروه‌های اجتماعی ممکن است برای منزوی کردن خود یا دیگران از بقیه جامعه اتخاذ کنند

(Schnell & Benjamini, 1999: 1). به همین دلیل در سال‌های اخیر بسیاری از شهرها و کلان‌شهرهای کشور با افزایش چشمگیر تعداد اجتماعات دروازه‌دار به‌عنوان جلوه‌ای جدید از جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی مواجه بوده‌اند. این اجتماعات نقش بسیاری در بازار مسکن کشور داشته و انواع متعددی از آن‌ها ایجاد شده و یا در حال ساخت است. این موضوع به یک نگرانی بزرگ برای مدیران، برنامه‌ریزان، طراحان و حتی شهروندان تبدیل شده است. پیشگامان این حوزه در جهان عوامل امنیت، سبک زندگی و اعتبار را به‌عنوان دلایل گرایش مردم به این اجتماعات ذکر کرده‌اند (Ginting, et al., 2022: 318). این اجتماعات موجب تقویت تفکیک، پراکندگی، طرد و عدم احساس اجتماع در شهر می‌شوند (Hammad et al., 2024: 434). در واقع این اجتماعات مفهوم حق به شهر را با محدود کردن حق ساکنان به دسترسی فیزیکی و استفاده از فضای شهری نادیده می‌گیرند (Bandauko et al., 2022: 13). اما با توجه به ضرورت بررسی ارتباط این نوع ساخت‌وساز مسکونی تحت عنوان اجتماعات محصور و یا دروازه‌دار و جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی این موضوع تا کنون به‌خوبی مطالعه نشده است. به همین منظور این پژوهش با هدف بررسی ارتباط این دو موضوع و شاخص‌های مؤثر بر شکل‌گیری آن‌ها در شهرهای کشور انجام شده است. در واقع این پژوهش به دنبال پاسخ به سؤالات زیر است:

- ❖ چه ارتباطی بین جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در شهرهای ایران وجود دارد؟
- ❖ کلیدی‌ترین شاخص‌های مؤثر بر شکل‌گیری این دو مفهوم در کشور کدام‌اند؟

مبانی نظری

در این بخش به‌صورت مختصر به ارائه پیشینه پژوهش و تشریح دو مفهوم جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و اجتماعات دروازه‌دار پرداخته شده است. در دوره‌های مختلف جدایی‌گزینی نمودهای مختلفی داشته است. اما پس از دوران مدرن به دلیل افزایش تعاملات جهانی عوامل مختلفی نظیر دین، اقتصاد، تفکر، قومیت و ... موجب شکل‌گیری جوامع پراکنده و حومه‌ای از جمله اجتماعات دروازه‌دار شده‌اند (جامی اودلو و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۹). در واقع این اجتماعات جدیدترین جلوه جدایی‌گزینی فضایی بین غنی و فقیر در شهرها می‌باشند (جلیلی صدرآباد و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۶۳). در چند دهه گذشته جدایی‌گزینی فضایی و اجتماعی به یکی از موضوعات پرطرفدار در مقالات و پژوهش‌های جهانی تبدیل شده است. در ایران نیز از دهه ۸۰ توجه مناسبی به این موضوع شده و اندیشمندان بسیاری در حوزه‌های مختلف جامعه‌شناسی (اعظم زاده، ۱۳۸۲)، (بالالی و مخدومی، ۱۴۰۰)، آمار (فراش و همکاران، ۱۳۹۸) و جغرافیا و شهرسازی به این موضوع در موضع‌های مختلف پرداخته‌اند. در سال‌های اخیر مطالعات بسیاری به بررسی جدایی‌گزینی در شهرهای مختلف ایران از جمله تهران، اردبیل، اصفهان، شیراز، قم، مشهد، تکاب، صدرا، مهاباد، تبریز، کامیاران و عنبرآباد و محلاتی از این شهرها انجام شده است. حتی در تعدادی از این مطالعات ارتباط بین جدایی‌گزینی و مسائل دیگر مانند توسعه میان‌افزا، پایگاه اجتماعی، مصرف‌گرایی نمادین، حکمروایی شهری، امنیت شهری، عدالت شهری، بافت‌های فرسوده، ناکارآمد و محنت‌زده، مالکیت خانه‌های دوم و ... بررسی شده است. همچنین اژدری و همکاران در سال ۲۰۱۸ به بررسی رابطه تفکیک اجتماعی-اقتصادی شهری با نیروهای محرک فضایی گسترش شهر شیراز (Azhdari et al., 2018)، ایمانی شاملو و رفیعیان در سال ۲۰۲۲ به بررسی تأثیر اقتصاد مبتنی بر نفت بر تفکیک فضایی (Imani Shamloo & Rafeian, 2022) و هاشمی قوچانی و

داداشپور در سال ۲۰۲۳ به بررسی الگوهای اسکان فضایی، شبکه‌های اجتماعی و مؤلفه‌های ذهنی مؤثر بر آن‌ها (Hashemi Ghoochani & Dadashpoor, 2023) در ادبیات جهانی پرداخته‌اند.

پیشینه مربوط به اجتماعات دروازه‌دار نیز نشان می‌دهد، بیشتر مطالعات داخلی مرتبط با این حوزه به بررسی یک موضوع دیگر مانند حس مکان، امنیت، ترس از جرم و... در این اجتماعات پرداخته‌اند. برای مثال: میرغلامی و همکارانش در سال ۱۳۹۴ میزان امنیت مجتمع‌های مسکونی محصورشده را بیشتر از کل شهر ارزیابی کرده‌اند (میرغلامی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۳). موسوی نیا در سال ۱۳۹۹ تفاوت معناداری میان دو گونه مسکن محصور و غیر محصور به لحاظ تعاملات و احساس امنیت را کشف کرده‌اند (موسوی نیا، ۱۳۹۹: ۲۳). جلیلی و همکارانش در سال ۱۴۰۰ دریافتند، «حصارکشی و استخدام نگهبانان در اکباتان کارآیی لازم را برای کاهش ترس از جرم نداشته است و میزان ترس از جرم ساکنان مجموعه‌های مسکونی محصور و غیر محصور تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند؛ اما وضعیت در مجموعه‌های مسکونی محصور نمادین متفاوت است و ترس از جرم کمتری در آن‌ها وجود دارد» (جلیلی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۸۹). میاحی و وثیق نیز در سال ۱۴۰۱ دریافتند، همبستگی معناداری بین کالبد فیزیکی (خصوصی و همگانی)، فعالیت‌ها و تعاملات اجتماعی و فرا معماری وجود دارد (میاحی و وثیق، ۱۴۰۱: ۳۱).

همچنین هدایتی فر و خیرالدین در مطالعات داخلی خود با عنوان‌های «توسعه چارچوب انگاشتی از فضاهای انحصاری در نواحی ساحلی پیرا شهری: کرانه جنوبی دریای کاسپین از شهرستان ساری تا محمودآباد (۱۳۹۶)»، «تبارشناسی فضاهای انحصاری در نواحی ساحلی پیرا شهری کرانه جنوبی دریای مازندران از چپستی تا نقش‌پذیری در سامانه‌های قانونی و برنامه‌ریزی (۱۳۹۶)»، «تبیین دلیلی سازوکار تولید فضاهای انحصاری در نواحی ساحلی پیرا شهری (موردپژوهی: کرانه جنوبی دریای کاسپین) (۱۳۹۸)» و مطالعات جهانی خود با عنوان‌های «تفکیک اجتماعی به دسترسی انحصاری به خط ساحلی عمومی: جوامع دروازه‌دار ساحلی در خط ساحلی میانی دریای خزر در شمال ایران (۲۰۱۷)» و «تولید فضاهای انحصاری در مناطق ساحلی پیش شهری: علل و انگیزه‌ها: سواحل میانی دریای خزر در شمال ایران (۲۰۱۷)» به موضوع اجتماعات دروازه‌دار در سواحل دریای خزر پرداخته‌اند (هدایتی فر و خیرالدین، ۱۳۹۶)، (هدایتی فر و خیرالدین، ۱۳۹۶ ب)، (هدایتی فر و خیرالدین، ۱۳۹۸)، (Kheyroddin & Hedayatifard, 2017a)، (Kheyroddin & Hedayatifard, 2017b). اما تا کنون هیچ مطالعه‌ای انجام نشده است که به تشریح ارتباط بین جدایی‌گزینی فضایی- اجتماعی و شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در شهرهای ایران و شناسایی کلیدی‌ترین شاخص‌های تأثیرگذار بر این موضوع بپردازد. به همین منظور این پژوهش با هدف پاسخ به دو سؤال: چه ارتباطی بین جدایی‌گزینی فضایی- اجتماعی و شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در شهرهای ایران وجود دارد؟ و شاخص‌های مؤثر بر شکل‌گیری این دو مفهوم در کشور کدامند؟ انجام شده است.

مفهوم جدایی‌گزینی فضایی و اجتماعی

کلمه «جدایی‌گزینی» برای اولین بار در دهه ۱۸۹۰ پس از جداسازی هنگ کنگ و بمبئی استفاده شد. اما صاحب‌نظران مکتب شیکاگو در دهه ۱۹۲۰ پیشگام تحقیقات در این حوزه بوده‌اند (یزدانی و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۱۶). این واژه مفهومی پیچیده و پویا است که همانند واژه مخالف آن یعنی «پیوستگی» مفهوم آن همواره مورد بحث و مجادله بوده است. جدایی‌گزینی می‌تواند گستره متفاوتی داشته باشد و از جدایی‌گزینی ساده در گروه‌های اجتماعی خاص تا انزوا کامل و طرد اجتماعی در گتوها را شامل شود. همچنین می‌تواند در سطح بین خانه‌های یک محله، محله‌های یک شهر و حتی بین یک شهر با شهرهای اطراف باشد و انواع مختلفی همچون حاشیه‌نشینی‌ها، حومه‌نشینی‌ها، گتوهای

شهری، محله‌های قومیتی و مذهبی و... را شامل می‌شود (جلیلی صدرآباد و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۶۲). در واقع جدایی‌گزینی عبارت است از تمرکز گروه‌های انسانی در یک مکان تحت تأثیر نیروهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، نژادی و سیاسی که به دلیل گستردگی مفهومی انواع مختلف جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی، جدایی‌گزینی فضایی و جدایی‌گزینی اکولوژیکی را شامل می‌شود. جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و یا جدایی‌گزینی اجتماعی-کالبدی عبارت است از تمایل گروه‌های اجتماعی به جدایی فیزیکی به صورت اختیاری و یا اجباری، جدایی‌گزینی فضایی عبارت است از تراکم فضایی خانوارهای با وضعیت اجتماعی مشابه و یا توزیع نامتناسب گروه‌های جمعیتی در یک فضا (یزدان‌نیز و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۶۲) و جدایی‌گزینی اکولوژیکی به چهار مرحله نفوذ (وارد شدن شمار اندکی از افراد و خانواده‌هایی که از نظر قومی، نژادی، مذهبی و زبانی با بقیه مردم متفاوت‌اند به شهر)، هجوم (وارد شدن تعداد زیادی از افراد که قبلاً تعدادی از هم‌گروهی‌هایشان به شهر وارد شده‌اند)، تثبیت (ثابت و دائمی شدن مهاجرت و اشغال شهر)، تراکم و توده شدن (تثبیت شدن تعداد خانوارها و افزوده شدن به آن‌ها به‌مرورزمان) نسبت داده می‌شود (جامی اودلو و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۸).

در واقع جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی به حالتی گفته می‌شود که گروه‌های اجتماعی با شرایط اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... گرد هم می‌آیند و منزوی شده و با سایر گروه‌ها تعامل نمی‌کنند (یزدانی و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۲۱). به عبارتی تفاوت جدایی‌گزینی با جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی یا به عبارت دیگر مطالعه فضایی جدایی‌گزینی آن است که طبقه‌بندی اجتماعی بازتاب فضایی داشته و موقعیت اجتماعی و تمایل به حفظ سبک زندگی یا هویت گروه، موجب خوشه‌بندی سکوتی و تمایزات فضایی در محیط شهری می‌شود. بنابراین بررسی جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی شامل مطالعه فرآیندهای جدایی‌گزینی گروه‌های اجتماعی مختلف و همچنین تأثیر این فرآیندها بر فضاهای زندگی و کیفیت آن‌هاست و از این منظر با مطالعه صرف جدایی‌گزینی عمومی تفاوت پیدا می‌کند (اژدری و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۹). در طول تاریخ جدایی‌گزینی یکی از مؤلفه‌های اصلی شکل‌گیری محله‌ها در ایران و جوامع غربی بوده است (صارمی و قضایی، ۱۴۰۰: ۳۲۵) و مانعی قابل توجه برای دستیابی به شهری فراگیر، همه‌شمول، منسجم و یکپارچه است (رفعیان و زاهد، ۱۳۹۹: ۲۱۷).

مفهوم اجتماعات دروازه‌دار

تغییرات اجتماعی-اقتصادی و محیطی از جمله افزایش جمعیت، افزایش شهرنشینی، فرآیندهای پسا صنعتی و پیدایش کشورهای جدید صنعتی، جهانی‌شدن و غیره بر پیچیدگی و نا اطمینانی‌های زندگی افزوده و سبب افزایش شکاف فقیر و ثروتمند و ایجاد و تشدید گروه‌های مختلف اجتماعی، به‌ویژه در کلان‌شهرها و شهر منطقه‌های بزرگ شده است. جدیدترین جلوه این فرآیند پیدایش اجتماعات دروازه‌دار و چندپارگی اجتماعی می‌باشد (جلیلی صدرآباد و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۶۳). در جهان امروز پایداری و اقتصاد شهرها تحت تأثیر شبکه‌ها قدرتمند جهانی قرار گرفته و طیف متنوعی از فعالیت، درآمد و ثروت را در مناطق مختلف شهری ایجاد کرده که موجب پیدایش نابرابری‌های سطحی و قطبی شدن شهر و شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار شده است (ایمانی شاملو و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۳۸).

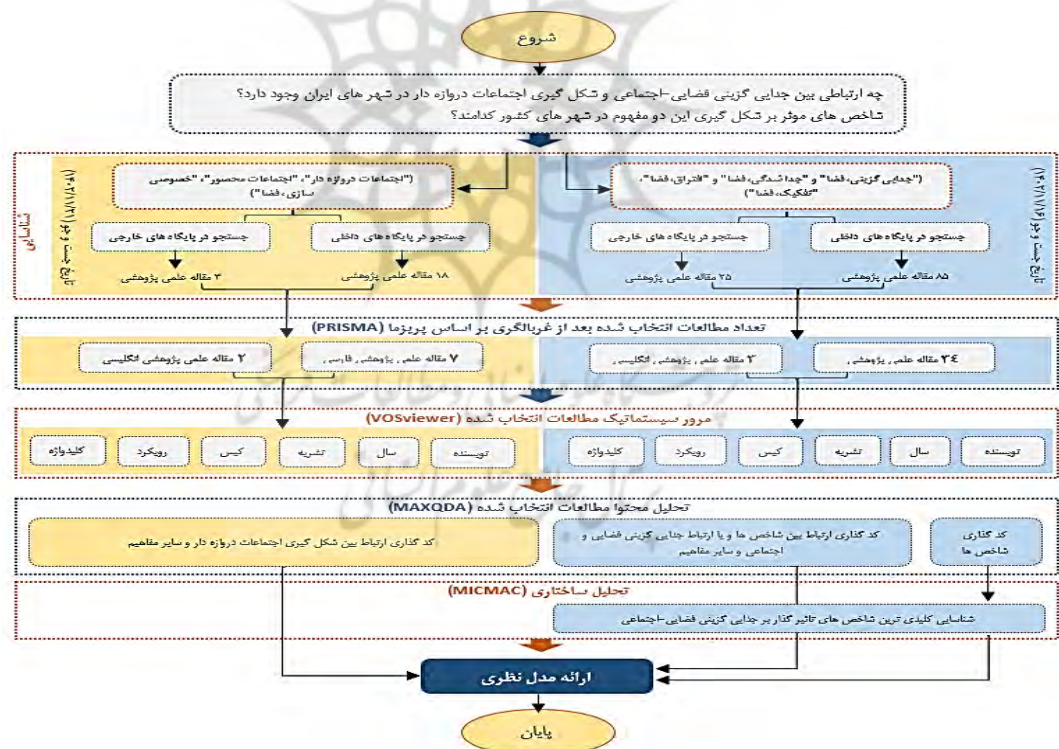
اجتماعات دروازه‌دار که سابقه آن‌ها به ۳۰۰ سال قبل از میلاد برمی‌گردد توسعه‌های مسکونی دیوارکشی شده‌ای هستند که دسترسی عمومی به آن‌ها محدود شده و یا توسط نیروهای امنیتی محافظت می‌شوند. این مجتمع‌ها با محصور کردن یک فضا به کمک موانع فیزیکی و محدود کردن و کنترل مسیرهای ورودی و خروجی، سعی در ایجاد محیطی امن و به‌دوراز غریبه‌ها دارند. این مجتمع‌ها در آمریکای شمالی برای طبقات خاص، در امریکای لاتین به‌عنوان مجتمع‌های بیلاقی، در اروپا به‌عنوان سکونت‌گاه‌های فصلی، در آمستردام و لندن به‌عنوان یک گرایش مد‌گونه، در کشورهای آسیایی

و آفریقایی به‌عنوان راه‌حلی برای کمبود امنیت و مشکلات قومی و نژادی استفاده می‌شوند (میرغلامی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۷، ۵۸). ادبیات نظری در این حوزه فاقد یک تعریف مشترک است، اما یکی از رویکردهای اصلی، جوامع دروازه‌دار را به سه نوع جوامع دروازه‌طلایی ۱ (جوامعی برای نخبگان با اصرار بر طبقه اجتماعی)، جوامع دروازه‌دار سبک زندگی ۲ (محدودیت در دسترسی به امکانات تفریحی) و جوامع محصور در منطقه امنیتی ۳ (امنیت مهم‌ترین نگرانی برای ساکنان) تقسیم می‌کند (Kheyroddin & Hedayatifard, 2017a). ایجاد محلات محصور که به‌صورت خصوصی اداره می‌شوند در دهه ۱۹۸۰ در آمریکا شروع شد (میاحی و وثیق، ۱۴۰۱: ۳۲). این جوامع اغلب حومه‌ای و با هویت مجزا و مستقل به‌تدریج به دلیل تعدد و تنوعشان به یک‌روند اصلی در بازار مسکن در کشورهای توسعه‌یافته و درحال توسعه تبدیل شدند و دسته‌های گوناگونی از آن‌ها شکل گرفت (میاحی و وثیق، ۱۴۰۱: ۳۴). در چند دهه گذشته کلان‌شهرهای ایران نیز هم‌زمان با کشف نفت و پیوستن به اقتصاد جهانی، نئولیبرالیسم و سرمایه‌داری قبل از انقلاب و اتخاذ دیدگاه اقتصادی سرمایه‌سالارانه و اجرای برنامه اصلاح ساختاری صندوق بعد از انقلاب به خصوصی‌سازی فضایی دچار شدند (ایمانی شاملو و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۳۹). این پدیده انسجام و یکپارچگی جوامع شهری را به خطر انداخته و باعث انفکاک گروهی از افراد جامعه از دیگر افراد می‌شود. همچنین بهره‌مندی افراد جامعه از امکانات و تسهیلات شهری به‌صورت نابرابر موجب بسیاری از معضلات دیگر اجتماعی، کالبدی، اقتصادی و ... در شهر می‌شود (جعفری و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۴).

روش پژوهش

همان‌طور که در شکل (۱) نشان داده شده است، روش تحقیق در این پژوهش مرور سیستماتیک، تحلیل محتوا و تحلیل ساختاری بوده است. در واقع سعی شده است در چهار گام اساسی به سؤالات پژوهش پاسخ داده شود. ابتدا در گام اول با استفاده از مرور سیستماتیک مطالعات پیشین در چند مرحله شناسایی و با استفاده از تکنیک پریزما (۲۰۰۹) و بر اساس آثار و همکارانش (۱۳۹۵) غربالگری شده است، تا مرتبط‌ترین مطالعات برای تحلیل محتوا و شناسایی شاخص‌ها و مقوله‌ها شناسایی شود. در این مرحله مشخصات ۳۷ مطالعه مرتبط با جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی (مشکینی و رحیمی ۱۳۹۰)، افروخته و عبدلی (۱۳۸۸)، خیرالدین (۱۳۹۲)، اژدری و همکاران (۱۳۹۴)، جواهری و همکاران (۱۳۹۴)، بابایی اقدام و همکاران (۱۳۹۴)، حاجی نژاد و همکاران (۱۳۹۴)، یزدانی و همکاران (۱۳۹۵)، قضایی و همکاران (۱۳۹۵)، ایزدی و همکاران (۱۳۹۵)، پیری (۱۳۹۵)، تیموری و همکاران (۱۳۹۶)، بابایی اقدام و همکاران (۱۳۹۶)، میرآبادی و همکاران (۱۳۹۷)، جلیلی صدرآباد و همکاران (۱۳۹۷)، رفیعیان و همکاران (۱۳۹۷)، بابایی اقدام و همکاران (۱۳۹۷)، حاجی پور و همکاران (۱۳۹۷)، ظهیر نژاد و داداش پور (۱۳۹۷)، لطفی و قضائی (۱۳۹۸)، قلعه‌نویی و ثابت (۱۳۹۸)، جعفری و همکاران (۱۳۹۸)، عطار (۱۳۹۸)، داداش پور و ظهیر نژاد (۱۳۹۸)، اکبری و همکاران (۱۳۹۹)، رفیعیان و زاهد (۱۳۹۹)، صارمی و قضایی (۱۴۰۰)، یزدان نیاز و همکاران (۱۴۰۱)، ایمانی شاملو و همکاران (۱۴۰۱)، جامی اودولو و همکاران (۱۴۰۱)، جامی اودولو و همکاران (۱۴۰۱)، حسینی (۱۴۰۱) و ۹ مطالعه مرتبط با اجتماعات دروازه‌دار (که در بخش پیشینه پژوهش معرفی شده‌اند) از نظر نویسنده، سال، نشریه، کیس، رویکرد و کلیدواژه با استفاده از نرم‌افزار (VOSviewer) بررسی و تحلیل شده است. سپس به‌منظور شناسایی ارتباط بین دو مفهوم جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و اجتماعات دروازه‌دار و شاخص‌های مؤثر بر آن‌ها به تحلیل محتوای این مطالعات با استفاده از نرم‌افزار (MAXQDA) در گام دوم پرداخته شده و شاخص‌ها و کدهای نشان‌دهنده ارتباط بین جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و

اجتماعات دروازه‌دار شناسایی شده است. لازم به ذکر است شاخص‌های جدایی‌گزینی در این مرحله از مطالعاتی استخراج شده است، که یا به معرفی شاخص‌های جدایی‌گزینی به صورت کیفی پرداخته بودند و یا جدایی‌گزینی را در یک نمونه مطالعاتی با استفاده از این شاخص‌ها ارزیابی کرده بودند (۱۹ مطالعه ذکر شده در جدول (۱)). در گام سوم نیز با توجه به مشخص نبودن مهم‌ترین شاخص‌های تأثیرگذار بر جدایی‌گزینی فضایی و اجتماعی در شهرهای ایران، به شناسایی کلیدی‌ترین شاخص‌ها از نظر متخصصان با استفاده از روش تحلیل ساختاری و نرم‌افزار (MICMAC) پرداخته شده است. به این منظور ابتدا با ۱۲ نفر از متخصصان آشنا با موضوع پژوهش مصاحبه شده، سپس با استفاده از بحث و نظرات (اجماع) ۶ نفر از متخصصان حوزه شهرسازی که تمایل به مشارکت در این پژوهش داشتند یک ماتریس ۱۲ در ۱۲ تهیه شده است. در این بخش از متخصصین خواسته می‌شود تا در خصوص ۱۴۴ درایه بحث و تصمیم‌گیری کنند. که این موضوع نیازمند وقت بسیاری است و جلب نظر متخصصان برای مشارکت بسیار دشوار می‌باشد. همچنین بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد، در این روش اشراف متخصصان بر موضوع بسیار مهم‌تر از تعداد آن‌ها است. زیرا تعدادی از مطالعات پیشین تعداد متخصصان را ذکر نکرده‌اند. همچنین بررسی تعداد نمونه سایر مطالعات نیز نشان می‌دهد، تعداد نمونه در این روش همواره بسیار پایین‌تر از سایر روش‌ها می‌باشد. در نهایت در گام چهارم سعی شده است مدل نظری پژوهش (ارتباط بین جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و اجتماعات دروازه‌دار در شهرهای ایران) با توجه به سه گام قبل ارائه شود. روش جمع‌آوری داده‌ها نیز ترکیبی از مطالعات کتابخانه‌ای و اجماع بر اساس پنل خبرگان (در تحلیل ساختاری شاخص‌ها) بوده است.

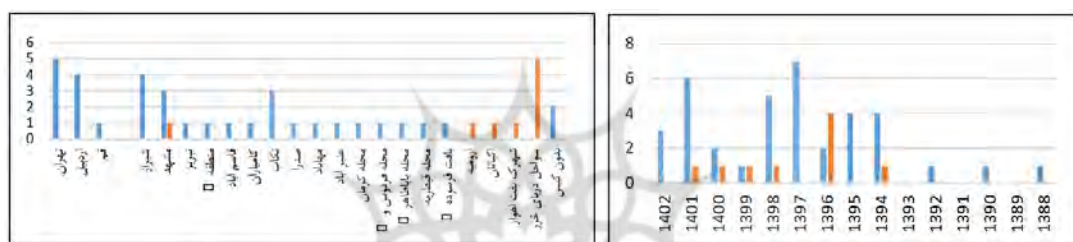
شکل ۱. فرایند پژوهش

یافته‌ها

در این بخش سعی شده است در سه گام اساسی به سؤالات پژوهش پاسخ داده شود.

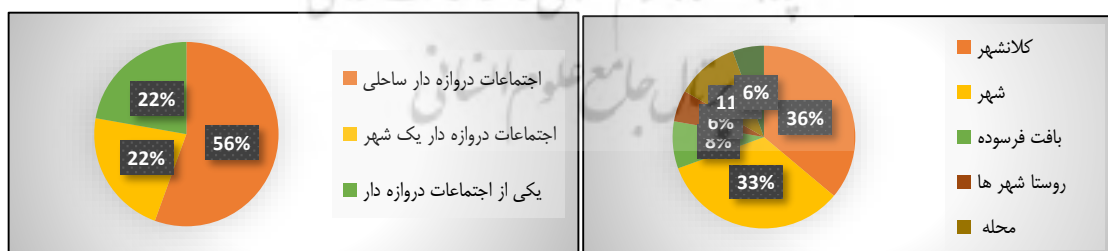
گام اول: مرور و تحلیل محتوا مطالعات پیشین

پس از انتخاب مطالعات پیشین به تحلیل مطالعات از نظر سال، نشریه، نمونه مورد مطالعه، رویکرد، نویسنده، و کلیدواژه‌ها در مطالعات مربوط به جدایی‌گزینی و اجتماعات دروازه‌دار (مقالات فارسی و انگلیسی نام‌برده شده در پیشینه پژوهش) پرداخته شده است. بررسی سال انتشار مقالات علمی پژوهشی مرتبط با جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی در شهرهای ایران نشان می‌دهد (رنگ آبی)، بیشترین انتشار مقاله مرتبط با این حوزه در سال ۱۳۹۷ و پس‌از آن در سال ۱۴۰۱ بوده است. همان‌طور که در شکل (۲) نشان داده شده است در سال ۱۳۹۶ بیشترین انتشار مقاله مرتبط با اجتماعات دروازه‌دار (رنگ نارنجی) اتفاق افتاده است. در واقع در سال‌های اخیر به این موضوع توجه ویژه‌ای شده است. همچنین بررسی نمونه‌های مطالعاتی نشان می‌دهد بیشتر مطالعات این حوزه دارای نمونه مطالعاتی بوده و فقط ۲ مورد از آن‌ها ((اکبری و همکاران، ۱۴۰۰) و (صارمی و قضایی، ۱۴۰۰)) فاقد نمونه مطالعاتی هستند. همان‌طور که در شکل (۳) نشان داده شده است بیشتر مطالعات مرتبط با جدایی‌گزینی فضایی در نمونه مطالعاتی تهران انجام شده و پس‌از این شهر، شهرهای اردبیل و شیراز و سپس اصفهان، مشهد و تکاب بیشترین تکرار را داشته‌اند. همچنین نمونه مطالعاتی بیشتر مطالعات مربوط به اجتماعات دروازه‌دار نیز اجتماعات دروازه‌دار سواحل جنوبی دریای خزر بوده است.

شکل ۳. سال انتشار مقالات در دو حوزه جدایی‌گزینی و اجتماعات دروازه‌دار. شکل ۴. نمونه مطالعاتی مربوط به مطالعات جدایی‌گزینی

در واقع همان‌طور که در شکل (۵) نشان داده شده است، بیشتر مطالعات حوزه جدایی‌گزینی کلان‌شهر محور بوده و رویکرد منطقه کلان‌شهری کمترین تکرار را در مطالعات پیشین داشته و فقط توسط (داداش‌پور و ظهیر نژاد، ۱۳۹۸) و (Hashemi Ghoochani & Dadashpoor, 2023) اتخاذ شده است. همچنین همان‌طور که (۶) اکثر مطالعات مربوط به اجتماعات دروازه‌دار به اجتماعات دروازه‌دار ساحلی (توسط هدایتی فرد و خیرالدین) پرداخته‌اند.

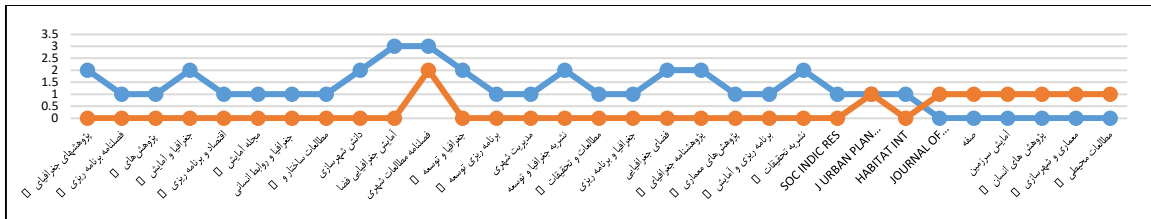

شکل ۶. رویکرد مطالعات مربوط به اجتماعات دروازه‌دار.

شکل ۵. رویکرد مطالعات مربوط به جدایی‌گزینی.

سپس به بررسی ژورنال‌ها و نویسندگان با بیشترین انتشار پرداخته شده است. همان‌طور که در شکل (۷) و شکل (۸) نشان داده شده است فصلنامه مطالعات شهری در دو حوزه جدایی‌گزینی فضایی و اجتماعی و اجتماعات دروازه‌دار از نشریات با بیشترین انتشار بوده است. همچنین نشریه آمایش جغرافیایی فضا و فصلنامه مطالعات شهری با انتشار ۳ مقاله توسط هر یک پر تکرارترین نشریات در مطالعات جدایی‌گزینی بوده‌اند. لازم به ذکر است در شکل (۹) پرتکرارترین

نویسندگان مرتبط با این دو حوزه نشان داده شده است. برای تحلیل بهتر نام ۴۳ نفر از نویسندگان با یک مقاله مرتبط با جدایی گزینی از نمودار حذف شده است.

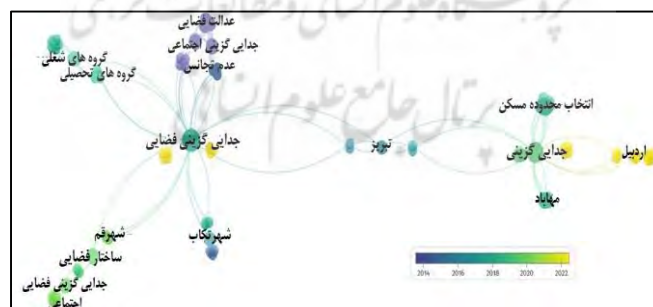
شکل ۷. تعداد انتشار مقالات توسط نشریات در دو حوزه جدایی گزینی فضایی و اجتماعی و اجتماعات دروازه‌دار

شکل ۹. نویسندگان با بیشترین آثار

شکل ۸. نشریات با بیشترین انتشار

در انتهای این گام خروجی (VOSviewer) از مقالات بررسی شده حوزه جدایی گزینی و اجتماعات دروازه‌دار تهیه شده که به دلیل تعداد کم مطالعات اجتماعات دروازه‌دار در این بخش فقط خروجی مربوط به جدایی گزینی فضایی ارائه شده است. همان طور که در شکل (۱۰) نشان داده شده است، در مطالعات مربوط به جدایی گزینی کلیدواژه‌های جدایی گزینی فضایی، جدایی گزینی، تهران، جدایی گزینی اجتماعی و جدایی گزینی شهری به ترتیب بیشترین تکرار را داشته‌اند. همچنین کلیدواژه‌های جدایی گزینی اقتصادی، پهنه‌های روستا شهری، محله، پراکندگی شهری، منطقه کلان‌شهری تهران، اردبیل و.... جدیدترین کلیدواژه‌های مرتبط شده به این موضوع هستند. در حوزه اجتماعات دروازه‌دار نیز دو کلیدواژه اجتماعات دروازه‌دار و فضای همه‌شمول بیشترین تکرار را داشته‌اند.

شکل ۱۰. کلیدواژه‌های مطالعات پیشین (حوزه جدایی گزینی)

در این گام پس از شناسایی مطالعات پیشین به تحلیل محتوای آن‌ها با استفاده از نرم‌افزار (MAXQDA) پرداخته شده است. در واقع با مطالعه متن مقالات سعی شده است شاخص‌های مؤثر بر موضوع و ارتباط بین شاخص‌ها و یا مفاهیم دیگر (که می‌تواند در ترسیم مدل نظری مؤثر باشد) کدگذاری شود. در جدول (۱) شاخص‌های بررسی شده به تفکیک

هریک از مطالعات پیشین نشان داده شده است. خانه‌های رنگی جدول نشان‌دهنده مهم‌ترین شاخص ایجادکننده جدایی‌گزینی بیان شده توسط نویسنده در آن نمونه مطالعاتی است.

جدول ۱. شاخص‌های مؤثر بر جدایی‌گزینی

درصد تکرار مقوله	درصد تکرار	تعداد تکرار					سال	صاحب‌نظر	
		۱۴۰۲	۱۴۰۳	۱۴۰۴	۱۴۰۵	۱۴۰۶			
۳۷/۳۹	۱۲/۳۹	۱۴	*					وضعیت اشتغال و یا جمعیت فعال	
	۰/۸۸	۱						بار تکفل	
	۰/۸۸	۱						ترخ اجاره‌نشینی	
	۰/۸۸	۱	*					قیمت زمین	
	۳/۵۴	۴		*				ترخ و نوع مالکیت	
	۰/۸۸	۱		*				اقتصاد زمین	
	۰/۸۸	۱		*				ترخ خانوارهای فقیر	
	۴/۴۲	۵	*	*				درآمد	
	۰/۸۸	۱	*					ثروت	
	۰/۸۸	۱		*				درصد مالکیت خودرو	
	۰/۸۸	۱						نسبت جنسی اشتغال	
	۴۳/۳۷	۰/۸۸	۱						حس تعلق
		۰/۸۸	۱						آرامش و سکون
		۰/۸۸	۱						برایبای اجتماعی
۰/۸۸		۱						اعتماد	
۱۳/۲۷		۱۵	*	*				میزان تحصیلات	
۰/۸۸		۱						پایگاه اجتماعی	
۰/۸۸		۱						نظام قدرت	
۰/۸۸		۱	*					تخصص	
۰/۸۸		۱						نسبت جنسی جمعیت	
۰/۸۸		۱	*					امید به زندگی	
۱/۷۷		۲						قومیت	
۱/۷۷		۲						مذهب	
۰/۸۸		۱						زبان	
۱/۷۷		۲	*	*				تراکم جمعیت	
۳/۵۴		۴	*	*				نسبت مهاجرنشینی	
۰/۸۸		۱						نسبت طلاق	
۰/۸۸		۱						نسبت جنسی سواد	
۰/۸۸		۱						نسبت جنسی جمعیت محصل	
۱/۷۷		۲						گروه‌های سنی	
۰/۸۸	۱						درصد سالمندان		
۰/۸۸	۱						نسبت جنسی سالمندان		
۸/۸	۰/۸۸	۱						نسبت زنان سرپرست خانوار	
	۰/۸۸	۱						سن سرپرست خانوار	
۸/۸	۴/۴۲	۵	*	*				بعد خانوار	
	۰/۸۸	۱						دسترسی به شبکه راه‌های اصلی	
	۰/۸۸	۱						عمق معابر	
	۰/۸۸	۱						دسترسی به خدمات شهری	
	۰/۸۸	۱	*					نسبت زیرساخت ورزشی و هنری به هر ۱۰۰۰ نفر	
	۰/۸۸	۱	*					نسبت خدمات بهداشت و درمان به هر ۱۰۰۰ نفر	
	۰/۸۸	۱	*					نسبت مدارس ابتدایی و دبیرستان به هر	

																			۱۰۰۰ نفر
																			فرسودگی قطعات
																			دسترسی به حمل‌ونقل عمومی
																			عمق فضایی
																			یکپارچگی فضایی
																			مساحت واحد مسکونی
																			خانوار در واحد مسکونی
																			تفر در واحد مسکونی
																			کیفیت واحد مسکونی
																			تعداد اتاق
																			عمر ساختمان
																			درصد کمبود واحدهای مسکونی
																			پایداری بناها از لحاظ سازه
																			مصالح ساختمانی

همان‌طور که در جدول (۱) نشان داده شده است، شاخص میزان تحصیلات با درصد تکرار (۱۳،۲۷) و پس‌از آن شاخص وضعیت اشتغال و یا جمعیت فعال با درصد تکرار (۱۲،۳۹) پرتکرارترین شاخص موردبررسی در حوزه جدایی‌گزینی هستند. همچنین شاخص‌های مساحت واحد مسکونی با درصد تکرار (۷،۰۸)، درآمد و بعد خانوار با درصد تکرار (۴،۴۲)، نرخ و نوع مالکیت و نسبت مهاجرنشینی با درصد تکرار (۳،۵۴)، کیفیت واحد مسکونی، تعداد اتاق و عمر ساختمان با درصد تکرار (۲،۶۵)، قومیت، مذهب، تراکم جمعیت، گروه‌های سنی و پایداری بناها از لحاظ سازه با درصد تکرار (۱،۷۷) و شاخص‌های بار تکفل، نرخ اجاره‌نشینی، قیمت زمین، اقتصاد زمین، نرخ خانوارهای فقیر، ثروت، درصد مالکیت خودرو، نسبت جنسی اشتغال، حس تعلق، آرامش و سکون، روابط اجتماعی، اعتماد، پایگاه اجتماعی، قدرت، تخصص، نسبت جنسی جمعیت، امید به زندگی، زبان، نسبت طلاق، نسبت جنسی سواد، نسبت جنسی جمعیت محصل، درصد سالمندان، نسبت جنسی سالمندان، نسبت زنان سرپرست خانوار، سن سرپرست خانوار، دسترسی به شبکه راه‌های اصلی، عمق معابر، دسترسی به خدمات شهری، نسبت زیرساخت ورزشی و هنری به هر ۱۰۰۰ نفر، نسبت خدمات بهداشت و درمان به هر ۱۰۰۰ نفر، نسبت مدارس ابتدائی و دبیرستان به هر ۱۰۰۰ نفر، فرسودگی قطعات، دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، عمق فضایی، یکپارچگی فضایی، خانوار در واحد مسکونی، نفر در واحد مسکونی، درصد کمبود واحدهای مسکونی و مصالح ساختمانی با درصد تکرار (۰،۸۸) به ترتیب دارای اهمیت هستند. بررسی درصد تکرار مقوله‌ها نیز نشان می‌دهد شاخص‌های اجتماعی با درصد تکرار (۴۳،۲۷) پرتکرارترین شاخص‌ها و پس‌از آن شاخص‌های اقتصادی با درصد تکرار (۲۷،۳۹)، شاخص‌های مرتبط با مسکن با درصد تکرار (۲۰،۳۲) و شاخص‌های کالبدی با درصد تکرار (۸،۸) به ترتیب دارای اهمیت هستند.

گام دوم: شناسایی شاخص‌های کلیدی با استفاده از تحلیل ساختاری

با توجه به شناسایی شاخص‌های مؤثر بر جدایی‌گزینی در گام قبل در این گام به دلیل مشخص نبودن کلیدی‌ترین شاخص‌ها با توجه به نمونه مطالعاتی وسیع‌تر این پژوهش (شهرهای ایران) به تحلیل ساختاری شاخص‌های ارائه‌شده در جدول (۱) پرداخته شده است. به این منظور ابتدا با ۱۲ نفر از متخصصان آشنا با موضوع پژوهش مصاحبه شده، سپس با استفاده از بحث و نظرات (اجماع) ۶ نفر از متخصصان حوزه شهرسازی که تمایل به مشارکت در این پژوهش داشتند ماتریس خود تعاملی ساختاری (MDI) تهیه شده است. در این ماتریس شاخص‌های شناسایی‌شده از مرحله قبل در سطر و ستون قرار داده شده و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری هریک از آن‌ها به صورت (۰ بدون تأثیر، ۱ تأثیر ضعیف، ۲ تأثیر متوسط،

۳ تأثیر قوی و P تأثیر بالقوه) مشخص شده است. لازم به ذکر است در این مرحله جامع بودن شاخص‌ها نیز با متخصصان مورد بحث واقع شده است و با توجه به نظر آن‌ها تعدادی از شاخص‌های همپوشان استخراج شده از مبانی نظری (دسترسی به خدمات شهری، نسبت زیرساخت ورزشی و هنری به هر ۱۰۰۰ نفر، نسبت خدمات بهداشت و درمان به هر ۱۰۰۰ نفر، نسبت مدارس ابتدائی و دبیرستان به هر ۱۰۰۰ نفر) تلفیق شدند. همچنین شاخص‌های با یک‌بار تکرار حذف شدند. در نتیجه یک ماتریس ۱۲ در ۱۲ تشکیل سپس وارد نرم‌افزار (MICMAC) شده و به تحلیل ساختاری پرداخته شده است. تحلیل اولیه داده‌های این ماتریس در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲. تحلیل اولیه داده‌های ماتریس اثرات متقابل

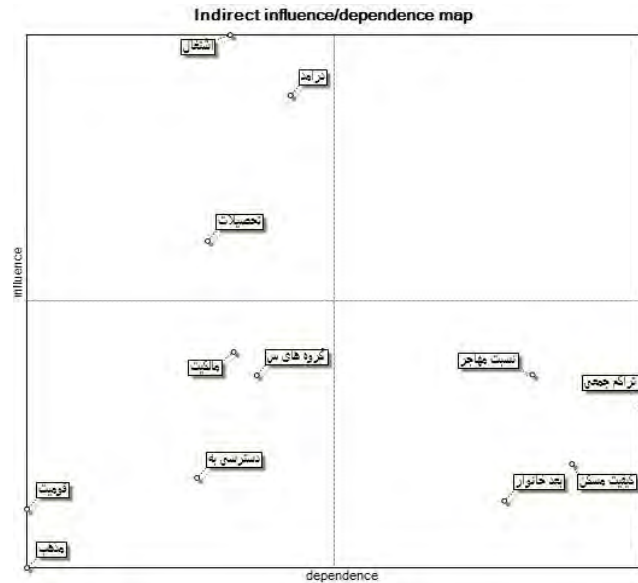
شاخص	ابعاد ماتریس	تعداد تکرار	تعداد صفر	تعداد یک	تعداد دو	تعداد سه	P	جمع	درصد پرشدگی
مقدار	۱۲	۴	۸۹	۳۴	۱۳	۸	۰	۵۵	۳۸,۱۹٪

در تحلیل انجام گرفته ابعاد ماتریس ۱۲ بوده و تعداد تکرار برابر با مقدار پیشنهادی نرم‌افزار و مقدار ۴ می‌باشد. شاخص پر شدگی ماتریس نیز ۳۸,۱۹ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد حدود ۴۰ درصد شاخص‌ها بر یکدیگر مؤثر هستند. از مجموع ۵۵ رابطه، تعداد ۳۴ رابطه معادل ۶۱,۸۱ درصد دارای اثرات متقاطع ۱، تعداد ۱۳ رابطه معادل ۲۳,۶۳ درصد دارای اثرات متقاطع ۲ و تعداد ۸ رابطه معادل ۱۴,۵۴ درصد دارای اثرات متقاطع ۳ هستند. در واقع تعداد روابط با اثرگذاری کم بسیار بالاتر از روابط با اثرگذاری بالا می‌باشد. همان‌طور که در جدول (۳) مشخص است، این ماتریس بعد از چهار بار چرخش از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار بوده است.

جدول ۳. درجه مطلوبیت و بهینه‌شدگی ماتریس

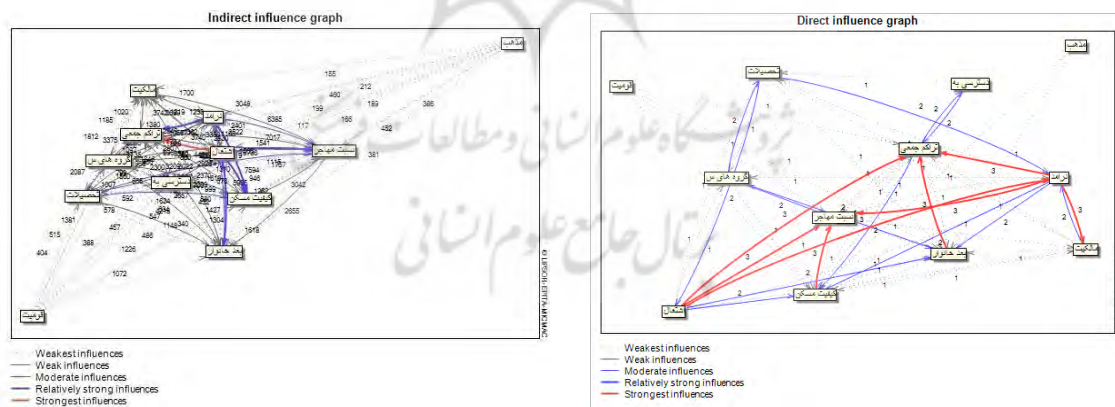
تعداد چرخش	۱	۲	۳	۴
تأثیرگذاری	۹۴٪	۸۴٪	۱۰۶٪	۱۰۰٪
تأثیرپذیری	۱۰۰٪	۹۷٪	۱۰۰٪	۱۰۰٪

سپس به تحلیل پایداری سیستم پرداخته می‌شود. در واقع نحوه پراکنش شاخص‌ها در نمودار پلان اثرگذاری عوامل پایداری و ناپایداری سیستم را تعیین می‌کند. همان‌طور که در شکل (۱۱) نشان داده شده است متغیرها به صورت (L) مانند در صفحه مختصات توزیع شده‌اند و این نشان‌دهنده پایداری سیستم و ثبات متغیرهای تأثیرگذار و تأثیرگذاری آن‌ها می‌باشد. با توجه به وضعیت پایداری سیستم، سه دسته شاخص شامل شاخص‌های تأثیرگذار، شاخص‌های مستقل و شاخص‌های وابسته قابل‌شناسایی است. شاخص‌های اشتغال، درآمد و تحصیلات به‌عنوان متغیرهای تأثیرگذار، اصلی‌ترین شاخص‌های مؤثر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و به‌تبع آن شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در بیشتر شهرهای ایران هستند، که میزان تأثیرگذاری آن‌ها بسیار بیشتر از تأثیرپذیری‌شان می‌باشد. آن‌ها در شمال غربی صفحه پراکندی قرار دارند و به‌عنوان شاخص‌های کلیدی مؤثر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی محسوب می‌شوند. گونه بعدی شاخص‌های تأثیرپذیر یا وابسته هستند که تأثیرگذاری بسیار پایین و تأثیرپذیری بالایی دارند (نسبت مهاجرنشینی، تراکم جمعیتی، کیفیت مسکن و بعد خانوار) و در قسمت جنوب شرقی صفحه پراکندی قرار دارند.

شکل ۱۱. پلان اثرگذاری عوامل

آخرین گونه شاخص‌های شناسایی شده، شاخص‌های مستقل هستند، که دارای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری پایینی بوده و در قسمت جنوب غربی صفحه پراکندگی قرار دارند. در این پژوهش ۵ شاخص گروه‌های سنی، مالکیت، دسترسی به خدمات، قومیت و مذهب به‌عنوان شاخص مستقل شناسایی شدند. سپس به بررسی گراف‌های اثرگذاری عوامل پرداخته شده است. شکل (۱۲) چگونگی و نحوه ارتباط مستقیم متغیرها با پوشش ۱۰۰ درصد و شکل (۱۳) چگونگی و نحوه ارتباط غیرمستقیم متغیرها با پوشش ۱۰۰ درصد را نشان می‌دهد. در این گراف‌ها روابط قرمز رنگ نشان‌دهنده اثرگذاری شدید شاخص‌ها بر یکدیگر است و خطوط آبی رنگ با در نظر گرفتن ضخامت آن‌ها روابط ضعیف‌تر را نشان می‌دهد. طبق این گراف‌ها روابط مستقیم شاخص‌ها بسیار قوی‌تر از روابط غیرمستقیم آن‌ها می‌باشد.

شکل ۱۲. چرخه اثرگذاری مستقیم با پوشش ۱۰۰ درصد شکل ۱۳. گراف چرخه اثرگذاری غیرمستقیم با پوشش ۱۰۰ درصد

در نهایت به منظور شناسایی شاخص‌های کلیدی جدایی گزینی فضایی-اجتماعی و اجتماعات دروازه‌دار و رتبه‌بندی آن‌ها به بررسی مجموع تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم آن‌ها پرداخته می‌شود. همان‌طور که در جدول (۴) نشان داده شده است جمع اثرگذاری و اثرپذیری ابعاد به صورت اعداد چندرقمی است که سهم اثرگذاری‌ها از ۱۰ هزار و یا کل سیستم را نشان می‌دهد.

جدول ۴. مجموع اثرگذاری و تأثیرپذیری شاخص‌ها

رتبه	مستقیم		غیرمستقیم	
	شاخص	تأثیرگذاری	شاخص	تأثیرپذیری
۱	اشتغال	۱۹۰۴	تراکم جمعیتی	۱۷۸۵
۲	درآمد	۱۹۰۴	کیفیت مسکن	۱۶۶۶
۳	تحصیلات	۸۳۳	بعد خانوار	۱۵۴۷
۴	تراکم جمعی	۸۳۳	نسبت مهاجر	۱۳۰۹
۵	نسبت مهاجر	۸۳۳	درآمد	۹۵۲
۶	مالکیت	۷۱۴	تحصیلات	۷۱۴
۷	گروه‌های سنی	۷۱۴	اشتغال	۵۹۵
۸	کیفیت مسکن	۵۹۵	مالکیت	۵۹۵
۹	قومیت	۴۷۶	گروه‌های س	۵۹۵
۱۰	بعد خانوار	۴۷۶	دسترسی به	۲۳۸
۱۱	دسترسی به	۴۷۶	قومیت	۰
۱۲	مذهب	۲۳۸	مذهب	۰

همان‌طور که در جدول (۴) ارائه شده است در نتیجه تحلیل ساختاری شاخص‌های جدایی‌گزینی اشتغال به‌عنوان تأثیرگذارترین و شاخص تراکم جمعیتی به‌عنوان تأثیرپذیرترین شاخص‌ها شناخته شده است. بر اساس رتبه‌بندی به‌دست‌آمده اشتغال، درآمد، تحصیلات، تراکم جمعیتی، نسبت مهاجرنشینی، مالکیت، گروه‌های سنی، کیفیت مسکن، قومیت، بعد خانوار، دسترسی به خدمات و مذهب به ترتیب در ایجاد اجتماعات دروازه‌دار و یا تجلی‌گزینی فضایی و اجتماعی حائز اهمیت هستند. همچنین شاخص اشتغال مهم‌ترین و کلیدی‌ترین عامل ایجادکننده جدایی‌گزینی در شهرهای ایران می‌باشد.

گام سوم: ارائه مدل نظری

در این گام با توجه به سه‌گام قبل سعی شده است به تشریح رابطه بین جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و اجتماعات دروازه‌دار در شهرهای ایران از طریق محتوای مطالعات پیشین و نتایج گام سوم و دوم در قالب شکل (۱۴) پرداخته شود. رشد شتابان شهرها در دهه‌های اخیر موجب ناهمگونی، ناپایداری و نابرابری‌هایی در شهرها شده (A) که جدایی‌گزینی اجتماعی-فرهنگی یکی از تجلی‌های این مسئله (B) است (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۶، ۷) که در اثر عوامل اجتماعی-فرهنگی (مانند قومیت و نژادهای مختلف، نحوه قشربندی اجتماعی، پایگاه طبقاتی، هویت، فاصله اجتماعی)، عوامل سیاسی (مانند رویکرد دولت به مفهوم جدایی‌گزینی، نحوه دخالت دولت در توزیع درآمد، نحوه توزیع منابع و فرصت‌ها)، عوامل اقتصادی (شامل نظام بازار، درآمد، موقعیت‌های شغلی، بیکاری و مانند آن)، نظام مدیریت شهری (شامل نظام مسکن، اجرای پروژه‌های شهری، نحوه توزیع خدمات و کاربری‌های اراضی شهری، نحوه محله‌بندی و نظیر آن)، عوامل کالبدی (شامل عوامل طبیعی مثل رودخانه و کوه و غیره و عوامل مصنوعی مثل بزرگراه، راه‌آهن و مانند آن) ایجاد (C) می‌شود (جلیلی صدرآباد، ۱۳۹۷: ۴۶۵). این عوامل از طریق تأثیر بر ترجیحات شخصی افراد (L) بر جدایی‌گزینی گروه‌های جمعیتی مؤثر هستند (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۶۱).

جدایی‌گزینی عبارت است از تمرکز گروه‌های انسانی در یک مکان تحت تأثیر نیروهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، نژادی و سیاسی که به دلیل گستردگی مفهومی انواع مختلف جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی، جدایی‌گزینی فضایی و جدایی‌گزینی اکولوژیکی را شامل می‌شود. جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و یا جدایی‌گزینی اجتماعی-کالبدی عبارت

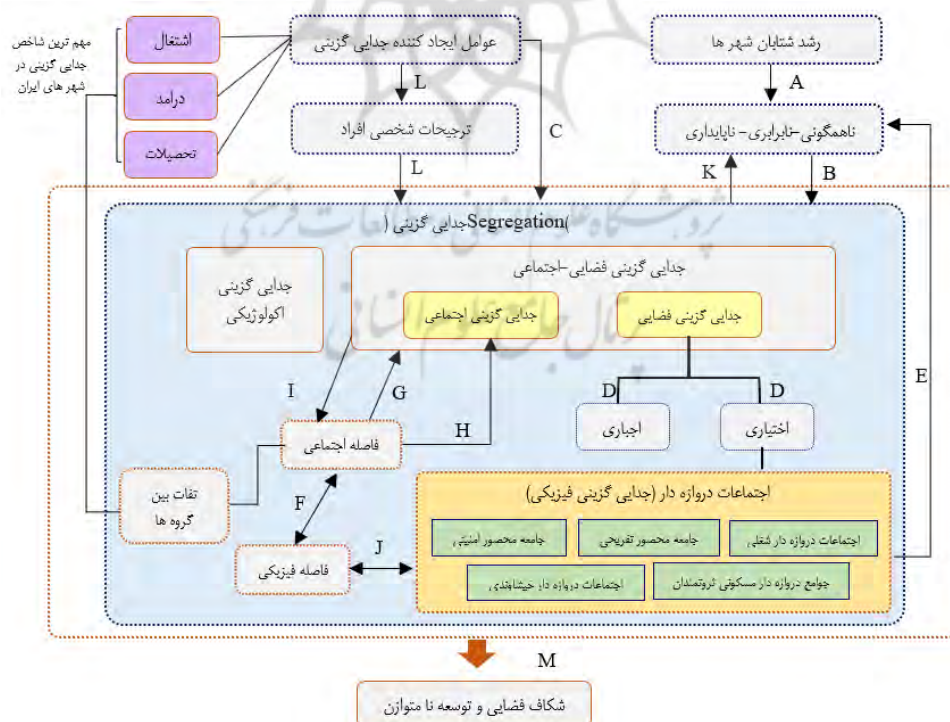
است از تمایل گروه‌های اجتماعی به جدایی فیزیکی به صورت اختیاری و یا اجباری، جدایی‌گزینی فضایی عبارت است از تراکم فضایی خانوارهای با وضعیت اجتماعی مشابه و یا توزیع نامتناسب گروه‌های جمعیتی در یک فضا (یزدان نیاز و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۶۲) و جدایی‌گزینی اکولوژیکی به چهار مرحله نفوذ، هجوم، تراکم و توده شدن نسبت داده می‌شود (جامی اودلو و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۸). پس جدایی‌گزینی فضایی می‌تواند به صورت اختیاری و یا اجباری (D) باشد (جلیلی صدرآباد و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۶۲).

نابرابری‌های اجتماعی در شهرها اغلب با جدایی‌گزینی‌های جمعیتی همراه است و سبب شکاف فضایی و توسعه نامتوازن (M) می‌شود (رفعیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۷). همچنین جدایی‌گزینی با تأثیر بر ادراکات گروه‌های مختلف (برچسب‌ها) بر طرد شدن مردم و مکان‌ها منجر شده و از این طریق بر نابرابری (K) در جامعه تأثیر می‌گذارد (لطفی و قضایی، ۱۳۹۸: ۲۱). البته جدایی‌گزینی از طریق تأثیر بر تمرکز افراد با شرایط خاص بر محرومیت و کناره‌گیری مکان‌ها تأثیر داشته و از این طریق نیز بر نابرابری فضایی تأثیر دارد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۴). همچنین جدایی‌گزینی بر فرسودگی و محرومیت (لطفی و قضایی، ۱۳۹۸: ۱۵) و کاهش شبکه‌های اجتماعی، کاهش ورود سرمایه‌گذاری به بافت، خروج ساکنان، ورود مهاجران، کاهش قیمت زمین و افزایش فقر مؤثر است (یزدان نیاز و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۶۳).

در مطالعات نابرابری‌های اجتماعی نیز از دو مفهوم (Segregation) به معنی جدایی‌گزینی و (Separation) به معنی جدایی استفاده می‌شود که گاهی به جای یکدیگر استفاده می‌شوند. مفهوم دوم به معنی فاصله فضایی و اجتماعی یک گروه اجتماعی که موقعیت بالاتر و بهتری را در جامعه دارا هستند، از سایر گروه‌ها به صورت آگاهانه می‌باشد (داداش پور و ظهیر نژاد، ۱۳۹۸: ۲۵۱) که مقارن با مفهوم اجتماعات دروازه‌دار است. در واقع مفهوم جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی به افزایش شکاف میان گروه‌های مختلف اجتماعی متضاد از نظر درآمدی، مذهبی، قومیتی و... اطلاق می‌شود. اما مفهوم جدایی بیشتر بر جدایی‌گزینی سکونت و ایجاد محدودیت برای برخی افراد و گروه‌ها و عدم فرصت برابر برای همه در عرصه‌های فضایی اطلاق می‌شود. جدایی‌گزینی سکونت با ایجاد نابرابری‌هایی در ارائه خدمات (E) موجب عدم تطابق فضایی در محلات شهر می‌شوند (ظهیر نژاد و داداش پور، ۱۳۹۷: ۲۸). جدایی‌گزینی فیزیکی (اجتماعات دروازه‌دار) (J) ممکن است فاصله اجتماعی را تقویت کرده و جدایی‌گزینی اجتماعی (فقدان تعاملات اجتماعی میان گروه‌ها) را تقویت کند (H). فاصله اجتماعی مفهومی کلیدی است که بر تفاوت‌های اجتماعی، فرهنگی و... تأکید دارد. در واقع فاصله‌های فضایی همراه با فاصله‌های اجتماعی رشد می‌یابند (F) و جدایی‌گزینی گروه‌های خاص را شدت می‌بخشند (G) (رفعیان و زاهد، ۱۳۹۹: ۲۲۰). همچنین جدایی‌گزینی نیز از طریق تأثیر بر فاصله اجتماعی (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۴) می‌تواند بر شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار تأثیر بگذارد (I).

اجتماعات محصور به سه دسته اصلی، جوامع دروازه طلایی (جوامعی برای نخبگان با اصرار بر طبقه اجتماعی (Golden gated communities))، جوامع دروازه‌دار سبک زندگی (محدودیت در دسترسی به امکانات تفریحی (Lifestyle gated communities)) و جوامع محصور در منطقه امنیتی (امنیت مهم‌ترین نگرانی برای ساکنان (security-zone gated community)) تقسیم می‌شوند (Kheyroddin & Hedayatifard, 2017a)، (میرغلامی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۷، ۵۸). همچنین اجتماعات محصور بر اساس میزان سختی محدوده آن‌ها به سه گروه محصور، محصور نمادین و غیر محصور تقسیم می‌شوند که هدف اصلی آن‌ها از ایجاد دروازه‌ها ایجاد یک فضای قابل دفاع است (جلیلی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۸۹). در واقع محدوده کالبدی این اجتماعات که از آن‌ها به عنوان خصوصی‌سازی فضاهای عمومی یاد می‌شود به پیوند اجتماعی و دل‌بستگی ساکنان در درون محوطه و تفکیک و انفصال محیط از محیط اطراف

منجر می‌شود (جلیلی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۹۰). این پدیده انسجام و یکپارچگی جوامع شهری را به خطر انداخته و باعث انفکاک گروهی از افراد جامعه از دیگر افراد می‌شود. در نتیجه بهره‌مندی افراد جامعه از امکانات و تسهیلات شهری به صورت نابرابر موجب بسیاری از معضلات دیگر اجتماعی، کالبدی و اقتصادی مانند فقر، متمرکز شدن افراد کمتر برخوردار در بخش‌هایی از شهر و فرسودگی کالبدی قسمتی از شهر می‌شود (جعفری و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۴). مطالعات انجام‌شده در سراسر جهان نشان می‌دهد، این اجتماعات به دلیل کاهش ارتباط همسایگی، خصوصی‌گرایی، کاهش تعاملات اجتماعی منجر به شکست یکپارچگی درونی و کاهش روحیه جامعه (میاحی و وثیق، ۱۴۰۱: ۳۲) و همین‌طور طرد اجتماعی می‌شوند (Kheyroddin & Hedayatifard, 2017a: 2). در نتیجه به نظر می‌رسد هر دو این پدیده‌ها به یک پیامد منجر می‌شوند. همان‌طور که در شکل (۱۴) نشان داده شده است، عوامل ایجادکننده جدایی‌گزینی (اشتغال، درآمد و تحصیلات) به‌عنوان مهم‌ترین عامل ایجادکننده جدایی‌گزینی در بیشتر شهرهای ایران) هم به صورت مستقیم و هم از طریق تأثیر بر ترجیحات شخصی افراد بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و به تبع آن بر شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار از طریق ارتقا فاصله اجتماعی مؤثر هستند. همچنین نابرابری در محیط‌های شهری نیز از طریق تأثیر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی بر شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار تأثیر داشته و اجتماعات دروازه‌دار نیز از طریق ایجاد نابرابری در محیط‌های شهری و از طریق ارتقا فاصله فیزیکی و فاصله اجتماعی موجب تشدید جدایی‌گزینی فضایی و اجتماعی در شهر می‌شوند. در نتیجه به نظر می‌رسد فاصله فیزیکی، فاصله اجتماعی و نابرابری در محیط شهر میانجی رابطه اجتماعات دروازه‌دار با جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی می‌باشند. البته این دو کاملاً قابل‌تمایز نیستند زیرا اجتماعات دروازه‌دار تجلی جدایی‌گزینی فضایی به صورت اختیاری توسط افرادی است که در اثر فاصله اجتماعی بسیار با تأکید بر تفاوت‌هایی مانند اشتغال، درآمد و تحصیلات به جداسازی فضای زندگی خود از سایر افراد اقدام کرده‌اند.

شکل ۱۴. مدل نظری نشان‌دهنده ارتباط بین جدایی‌گزینی و اجتماعات دروازه‌دار در شهرهای ایران

بحث

با توجه به اینکه در مطالعات پیشین شاخص‌های اجتماعی و پس‌از آن شاخص‌های اقتصادی، شاخص‌های مسکن و شاخص‌های کالبدی بیشترین تکرار را داشته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، شاخص‌های اشتغال، درآمد و تحصیلات به‌عنوان متغیرهای تأثیرگذار، اصلی‌ترین شاخص‌های مؤثر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و به‌تبع آن شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در بیشتر شهرهای ایران هستند، که میزان تأثیرگذاری آن‌ها بر سایر شاخص‌ها بسیار بیشتر از تأثیرپذیری‌شان می‌باشد و به‌عنوان شاخص‌های کلیدی مؤثر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی محسوب می‌شوند. این عوامل هم به‌صورت مستقیم و هم از طریق تأثیر بر ترجیحات شخصی افراد بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و به‌تبع آن بر شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار از طریق ارتقا فاصله اجتماعی مؤثر هستند. همچنین نابرابری در محیط‌های شهری نیز از طریق تأثیر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی بر شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار تأثیر داشته و اجتماعات دروازه‌دار نیز از طریق ایجاد نابرابری در محیط‌های شهری و از طریق ارتقا فاصله فیزیکی و فاصله اجتماعی موجب تشدید جدایی‌گزینی فضایی و اجتماعی در شهر می‌شوند. در نتیجه به نظر می‌رسد فاصله اجتماعی و نابرابری در محیط شهر میانجی رابطه اجتماعات دروازه‌دار با جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی می‌باشند. البته این دو کاملاً قابل‌تمایز نیستند زیرا اجتماعات دروازه‌دار تجلی جدایی‌گزینی فضایی به‌صورت اختیاری توسط افرادی است که در اثر فاصله اجتماعی بسیار با تأکید بر تفاوت‌هایی مانند اشتغال، درآمد و تحصیلات به جداسازی فضای زندگی خود از سایر افراد اقدام کرده‌اند.

مقایسه یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد، مطالعات پیشین هر یک شاخص‌های خاصی را عامل ایجادکننده جدایی‌گزینی در هر یک از شهرهای ایران معرفی کرده‌اند. اما شاخص میزان تحصیلات و شاخص وضعیت اشتغال پرتکرارترین شاخص‌های موردبررسی در مطالعات حوزه جدایی‌گزینی هستند. در واقع بیشتر محققان داخلی در حوزه جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی به اهمیت این دو شاخص واقف بوده‌اند. اما تا کنون هیچ مطالعه‌ای انجام نشده است، که به تشریح ارتباط بین جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در شهرهای ایران و شناسایی کلیدی‌ترین شاخص‌های تأثیرگذار بر این موضوع در شهرهای ایران بپردازد. به همین منظور این پژوهش با ارائه مدل نظری نشان‌دهنده این ارتباط و شناسایی شاخص‌های اشتغال، درآمد و تحصیلات به‌عنوان کلیدی‌ترین شاخص‌ها، یافته‌های مطالعات پیشین را ارتقا داده است.

مطالعات آینده این حوزه می‌توانند ارتباط بین اجتماعات دروازه‌دار و جدایی‌گزینی فضایی و اجتماعی را با استفاده از روش‌های کمی و یا تحلیل فضایی در شهرهای مختلف ایران بررسی کنند. همچنین تحلیل فضایی هر یک از شاخص‌های ذکرشده در پژوهش در شهرهای مختلف کشور و تبیین رابطه آن‌ها با مکان‌های شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار می‌تواند به‌عنوان تحقیقات آینده در این حوزه بسیار مؤثر باشد.

نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر بسیاری از شهرها و کلان‌شهرهای کشور با جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و افزایش چشمگیر تعداد اجتماعات دروازه‌دار به‌عنوان جلوه‌ای جدید از آن مواجه بوده‌اند. این اجتماعات نقش بسیاری در بازار مسکن کشور داشته و انواع متعددی از آن‌ها ایجادشده و یا در حال ساخت است که این موضوع را به یک نگرانی بزرگ برای مدیران، برنامه‌ریزان، طراحان و حتی شهروندان تبدیل کرده است. اما با توجه به‌ضرورت بررسی ارتباط این نوع ساخت‌وساز مسکونی

تحت عنوان اجتماعات محصور و یا دروازه‌دار و جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی در شهرهای ایران این موضوع تا کنون به خوبی مطالعه نشده است. به همین منظور این پژوهش با هدف بررسی ارتباط این دو موضوع و شاخص‌های مؤثر بر شکل‌گیری آن‌ها در شهرهای کشور انجام شده است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد شاخص‌های اشتغال، درآمد و تحصیلات به‌عنوان متغیرهای تأثیرگذار، اصلی‌ترین شاخص‌های مؤثر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و به‌تبع آن شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار در بیشتر شهرهای ایران هستند، که میزان تأثیرگذاری آن‌ها بسیار بیشتر از تأثیرپذیری‌شان می‌باشد و به‌عنوان شاخص‌های کلیدی مؤثر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی محسوب می‌شوند. این عوامل هم به‌صورت مستقیم و هم از طریق تأثیر بر ترجیحات شخصی افراد بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و به‌تبع آن بر شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار از طریق ارتقا فاصله اجتماعی مؤثر هستند. همچنین نابرابری در محیط‌های شهری نیز از طریق تأثیر بر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی بر شکل‌گیری اجتماعات دروازه‌دار تأثیر داشته و اجتماعات دروازه‌دار نیز از طریق ایجاد نابرابری در محیط‌های شهری و از طریق ارتقا فاصله فیزیکی و فاصله اجتماعی موجب تشدید جدایی‌گزینی فضایی و اجتماعی در شهر می‌شوند. در نتیجه با توجه به مدل نظری پژوهش به نظر می‌رسد فاصله اجتماعی و نابرابری در محیط شهر میانجی رابطه اجتماعات دروازه‌دار با جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی می‌باشند. البته این دو کاملاً قابل‌تمایز نیستند زیرا اجتماعات دروازه‌دار تجلی جدایی‌گزینی فضایی به‌صورت اختیاری توسط افرادی است که در اثر فاصله اجتماعی بسیار با تأکید بر تفاوت‌هایی مانند اشتغال، درآمد و تحصیلات به جداسازی فضای زندگی خود از سایر افراد اقدام کرده‌اند.

در نتیجه جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی و اجتماعات دروازه‌دار کاملاً قابل‌تمایز نیستند زیرا اجتماعات دروازه‌دار دار معادل جدایی (separation) و تجلی جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی به‌صورت اختیاری توسط افرادی است که در اثر فاصله اجتماعی بسیار با تأکید بر تفاوت‌هایی مانند اشتغال، درآمد و تحصیلات به جداسازی فضای زندگی خود از سایر افراد اقدام کرده‌اند. اما به نظر می‌رسد فاصله اجتماعی و نابرابری در محیط شهر میانجی رابطه اجتماعات دروازه‌دار با جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی می‌باشند.

حامی مالی

این اثر حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

نویسندگان در تمام مراحل و بخش‌های انجام پژوهش سهم برابر داشتند.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از همه کسانی که در انجام این پژوهش به ما یاری رساندند، به‌ویژه کسانی که کار ارزیابی کیفیت مقالات را انجام دادند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

- آثار، شکرالله؛ جلال پور، شیلا؛ ایوبی، فاطمه، رحمانی، محمدرضا و رضائیان، محسن. (۱۳۹۵). پریزما؛ موارد ترجیحی در گزارش مقالات مروری منظم و فراتحلیل. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۱۵ (۱)، ۶۸-۸۰.
- اژدری مقدم، علیرضا. (۱۳۹۷). سنجش میزان اثرگذاری فضاهای صنعتی بر کیفیت زندگی محلات محصور در این عملکرد (نمونه موردی محله ویلاشهر در منطقه ۲۱ تهران). *شهرسازی/ایران*، ۱ (۱)، ۳۵-۴۹.
- اژدری، ابوالقاسم؛ تقوایی، علی‌اکبر و ظهیرنژاد، عارف. (۱۳۹۴). بررسی جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی گروه‌های تحصیلی و شغلی در کلان‌شهر شیراز. *مطالعات شهری*، ۴ (۱۶)، ۶۷-۸۰.
- اعظم آزاد، منصوره. (۱۳۸۲). چگونگی جدایی‌گزینی سکونت در شهر تهران. *علوم انسانی/الزهر*، ۱۳-۱۲ (۴۴-۴۵)، ۲۵-۵۰.
- افراخته، حسن و عبدلی، اصغر. (۱۳۸۸). جدایی‌گزینی فضایی و ناپهنجاری‌های اجتماعی بافت فرسوده، مطالعه موردی: محله باباطاهر شهر خرم‌آباد. *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۹ (۸)، ۵۳-۸۱.
- اکبری، رضا؛ اسمعیل‌پور، نجما و مطلب زاده، شیوا. (۱۴۰۰). تبیین عوامل جدایی‌گزینی فضایی در عرصه‌های روستاشهری. *مطالعات ساختار و کارکرد شهری*، ۸ (۲۹)، ۲۱۳-۲۴۳. doi: 10.22080/usfs.2021.3450
- ایزدی، محمد سعید، مسعود، محمد. معززی مهر طهران، امیرمحمد. (۱۳۹۵). طراحی مدل جامع‌نگر در مطالعه پدیده افتراق شهری. *فصلنامه مطالعات شهری*، ۵ (۲۰)، ۷۹-۹۱.
- ایمانی شاملو، جواد؛ رفیعیان، مجتبی و اژدری، ابوالقاسم. (۱۴۰۱). تبیین جدایی‌گزینی گروه‌های شغلی-اجتماعی در سازمان فضایی کلان‌شهر تهران (از منظر باز ساخت نئولیبرالیستی فضا). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۴ (۲)، ۴۳۷-۴۵۶. doi: 10.22059/jhgr.2020.258095.1007703
- بابایی اقدم، فریدون؛ روشن رودی، سمیه؛ مطیع دوست کومله، ابوزر و عطار، محمدمین. (۱۳۹۶). تحلیل رابطه پایگاه اجتماعی و اقتصادی قومیت‌ها با جدایی‌گزینی شهری (مورد مطالعه: محلات شهر تکاب). *پژوهشنامه جغرافیایی انتظامی*، ۵ (۱۹)، ۱-۲۰.
- بابایی اقدم، فریدون. عطار، محمدمین. روشن رودی، سمیه. و مطیع دوست کومله، ابوزر. (۱۳۹۴). سنجش جدایی‌گزینی اکولوژیکی شهری با استفاده از شاخص‌های اندازه‌گیری تک گروهی (مطالعه موردی: شهر تکاب). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی (پژوهش‌های جغرافیایی)*، ۴ (۳)، ۴۷۷-۴۹۱. doi: 10.22059/jhgr.2015.51235
- بابایی اقدم، فریدون؛ مطیع دوست کومله، ابوزر؛ عطار، محمدمین و روشن رودی، سمیه. (۱۳۹۷). بررسی رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانوارهای مناطق شهری و جدایی‌گزینی فضایی در شهر تکاب. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۲ (۶۵)، ۶۳-۸۱.
- بلالی، اسماعیل و مخدومی، خدیجه. (۱۴۰۰). جدایی‌گزینی فضایی یا جدایی‌گزینی اجتماعی؟ بررسی مقایسه‌ای الگوهای ازدواج زنان مناطق بالا و پایین شهر همدان. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۲ (۲)، ۱۲۹-۱۵۰. doi: 10.22108/jas.2021.122682.1896
- پیری، عیسی. (۱۳۹۵). جایگاه حکمروایی مطلوب شهری در کاهش میزان جدایی‌گزینی فضایی (مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز). *جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۳ (۱)، ۱۲۱-۱۳۳. doi: 10.22067/gusd.v3i1.28222
- تیموری، ایرج، هادیلی، بهمن و صابری، حامد. (۱۳۹۶). مصرف‌گرایی نمادین و جدایی‌گزینی فضایی در شهر تبریز مطالعه موردی: کوی فردوس و ولیعصر. *جغرافیا و توسعه*، ۱۵ (۴۷)، ۱-۱۵. doi: 10.22111/gdij.2017.3180
- جامی اودولو، مریم؛ یزدانی، محمدحسن و جلیلی صدرآباد، سمانه. (۱۴۰۱). سنجش جدایی‌گزینی فضایی - اجتماعی گروه‌های تحصیلی و شغلی در شهر اربیل. *پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، ۱۰ (۲)، ۷۳-۹۲. doi: 10.22059/jurbangeo.2022.344959.1711
- جامی اودولو، مریم؛ یزدانی، محمدحسن و جلیلی صدرآباد، سمانه. (۱۴۰۱). سنجش جدایی‌گزینی مسکونی شهر اردبیل با استفاده از شاخص اندازه‌گیری چند گروهی. *جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای*، ۱۲ (۴۴)، ۱۴۵-۱۷۰. doi: 10.22111/gaij.2022.42596.3036

- جامی اودولو، مریم؛ یزدانی، محمدحسن و جلیلی صدرآباد، سامانه. (۱۴۰۲). تحلیل و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر تمرکز و جدایی‌گزینی اقتصادی در شهر اردبیل. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۳(۱)، ۷۳-۹۴. doi: 10.30488/gps.2022.312714.3469
- جعفری، مژگان؛ سیاوش پور، بهرام؛ سلطانی فرد، هادی و عسکری، اباصلت. (۱۳۹۸). اثرات پیکره‌بندی فضایی بر جدایی‌گزینی اجتماعی در بافت فرسوده گلستان، سبزوار. *فصلنامه مطالعات شهری*، ۸(۳۳)، ۳۳-۴۶. doi: 10.34785/J011.2019.106
- جلیلی صدرآباد، سامانه؛ شیعیه، اسماعیل و بهزادفر، مصطفی. (۱۳۹۷). بررسی میزان جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی گروه‌های تحصیلی، شغلی، درآمدی و قومیتی با استفاده از نرم‌افزار Geo Segregation Analyzer، مورد پژوهی: محله کرمان در منطقه ۸ شهرداری تهران. *مدیریت شهری*، ۱۷(۵۰)، ۴۶۱-۴۷۰.
- جلیلی، محمد؛ عینی فر، علیرضا؛ مدنی، رامین و جاد، بروس. (۱۴۰۰). تأثیر محدوده کالبدی مجموعه‌های مسکونی بر ترس از جرم ساکنان مطالعه موردی: مقایسه مجموعه‌های مسکونی محصور، محصور نمادین و غیر محصور در شهرک اکباتان. *معماری و شهرسازی ایران*، ۱۲(۲)، ۱۸۹-۲۰۴. doi: 10.30475/isau.2021.196767.1273.204
- جواهری، حسن؛ حاتمی نژاد، حسین؛ زیاری، کرامت اله و پوراحمد، احمد. (۱۳۹۴). جدایی‌گزینی اجتماعی شهر کامیاران؛ تحلیلی بر شاخص‌های ناهمسانی و انزوای فضایی. *جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای*، ۵(۱۶)، ۱-۱۷. doi: 10.22111/gaij.2015.2159
- حاجی نژاد، علی؛ یغفوری، حسین؛ پایدار، ابودر و سنجری، امیرارسلان. (۱۳۹۴). بررسی تأثیرات جدایی‌گزینی اکولوژیک بر امنیت پایدار اجتماعی (مطالعه موردی: شهر عنبرآباد). *پژوهشنامه جغرافیای انتظامی*، ۳(۱۰)، ۳۵-۶۰.
- حاجی‌پور، خلیل؛ بیاب، آرمین و دادوتبار، مهدی. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر خانه‌های دوم بر جدایی‌گزینی فضایی در شهرهای جدید (مطالعه موردی: شهر جدید صدرا). *دانش شهرسازی*، ۲(۳)، ۳۵-۵۶. doi: 10.22124/upk.2019.11252.1129
- حسینی، سید هادی. (۱۴۰۱). تحلیل تأثیر مکان‌گزینی سفرا و اتباع خارجی در تحول ساختار جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی شهر تهران در دوره قاجاریه. *فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای*، ۷(۲۳)، ۱۲۱-۱۵۱. doi: 10.22054/urdp.2022.68623.1451
- خیرالدین، رضا. (۱۳۹۲). پویایی در ترجمان فضایی-کالبدی مفهوم اسلامی عدالت با تحلیل کارتوگرافیک تعادل فضایی در نواحی ۱۱ گانه کلان‌شهر تهران. *پژوهش‌های معماری اسلامی*، ۱(۱)، ۴۱-۵۶.
- داداش‌پور، هاشم و ظهیرنژاد، عارف. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی گروه‌های شغلی و تحصیلی بر ساختار فضایی منطقه کلان‌شهری تهران. *آمایش جغرافیایی فضا*، ۹(۳۳)، ۲۴۹-۲۶۴. doi: 10.30488/gps.2019.91922
- رفعیان، مجتبی و زاهد، نفیسه. (۱۳۹۹). سنجش جدایی‌گزینی فضایی شهر قم و ارتباط آن با ساختار فضایی شهر. *آمایش جغرافیایی فضا*، ۱۰(۳۵)، ۲۱۷-۲۳۸. doi: 10.30488/gps.2020.102605
- رفعیان، مجتبی؛ قضایی، محمد و قاضی، رضا. (۱۳۹۷). بررسی جدایی‌گزینی‌های اجتماعی-فضایی مهاجران در شهر مشهد. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۷(۱)، ۱۵۱-۱۷۸. doi: 10.22059/jisr.2018.239125.547
- صارمی، حمیدرضا و قضائی، محمد. (۱۴۰۰). بررسی نقش جدایی‌گزینی در شکل‌گیری محله‌ها با تأکید بر اندیشه‌های اسلامی، ایرانی و غربی. *دانش شهرسازی*، ۵(۴)، ۳۲۵-۳۴۳. doi: 10.22124/upk.2021.16199.1439
- ظهیرنژاد، عارف و داداش‌پور، هاشم. (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل جدایی‌گزینی فضایی-اجتماعی گروه‌های تحصیلی و شغلی در منطقه کلان‌شهری اصفهان. *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، ۵(۱)، ۲۵-۴۴. doi: 10.30473/psp.2018.4829
- عطار، محمدمامین. (۱۳۹۸). شبیه‌سازی جدایی‌گزینی شهری با به‌کارگیری مدل‌سازی عامل مینا. *مطالعه موردی: مادر شهر شیراز*. *آمایش جغرافیایی فضا*، ۹(۳۲)، ۱۲۱-۱۳۶. doi: 10.30488/gps.2019.93934
- فراش، نورالدین؛ ربیعی دستجردیف حمیدرضا و صادقی، رسول. (۱۳۹۸). مروری بر جدایی‌گزینی فضایی در جمعیت‌شناسی. *مجله بررسی‌های آمار رسمی ایران*، ۳۰(۲)، ۴۲۹-۴۶۰.
- قضایی، محمد؛ پاکشیر، عبدالرضا؛ لطفی، سهند؛ سلطانی، علی و گلی، علی. (۱۳۹۵). بررسی جدایی‌گزینی‌های شهری گروه‌های مختلف جمعیتی شهر مشهد با تأکید بر ویژگی‌های سکونت. *فصلنامه فضای جغرافیایی*، ۵۶، ۳۳-۵۱.

- قلعه‌نویی، محمود و ثابت، سارا. (۱۳۹۸). تحلیل عوامل جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی در شهر اصفهان. *جغرافیا و توسعه فضای شهری*، ۲۶(۲)، ۷۱-۸۸. doi: 10.22067/gusd.v6i2.69168
- لطفی، سهند و قضائی، محمد. (۱۳۹۸). بررسی نقش جدایی‌گزینی در شکل‌گیری بافت‌های محنت‌زده شهری نمونه موردی: قاسم‌آباد مشهد. *نشریه جغرافیا و توسعه*، ۱۷(۵۴)، ۱۵-۳۶. doi: 10.22111/gdij.2019.4349
- مشکینی، ابوالفضل و رحیمی، حجت‌الله. (۱۳۹۰). جدایی‌گزینی فضایی در مادر شهرها: تحلیلی بر جغرافیای اجتماعی مادر شهر تهران. *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، ۱۵(۴)، ۸۷-۱۰۷.
- موسوی نیا، سیده فاطمه. (۱۳۹۹). رابطه تراکم ادراک‌شده، احساس امنیت و تعاملات اجتماعی؛ مقایسه دو گونه مسکن متراکم محصور و غیر محصور. *فصلنامه مطالعات شهری*، ۹(۳۴)، ۴۵-۶۰. doi: 10.34785/J011.2021.487
- میاحی، مانده و وثیق، بهزاد. (۱۴۰۱). تحلیل تأثیر حس مکان در مجموعه‌های مسکونی محصور (مطالعه موردی شهرک نفت اهواز). *مطالعات محیطی هفت حصار*، ۱۱(۴۱)، ۳۱-۵۲. hafthesar.11.41.5/10/52547
- میرآبادی، مصطفی؛ رجبی، آریتا و مهدوی حاجیلویی، مسعود. (۱۳۹۷). تبیین و تحلیل عدم تعادل فضایی و سنجش عوامل مؤثر بر تمرکز و جدایی‌گزینی در شهر مهاباد. *فضای جغرافیایی*، ۱۸(۶۲)، ۲۷۴-۲۵۵.
- میرغلامی، مرتضی؛ شکرانی دیزج، مهسا؛ صدیق فر، امین و موسویان، سیده مریم. (۱۳۹۴). بررسی میزان امنیت مجتمع‌های محصور با استفاده از روش تعیین ضریب مکانی و کانون‌های جرم خیز (مطالعه موردی: شهر ارومیه). *مطالعات شهری*، ۴(۱۶)، ۵۵-۶۶.
- هدایتی فرد، مانده و خیرالدین، رضا. (۱۳۹۶). تبارشناسی فضاهای انحصاری در نواحی ساحلی پیرا شهری کرانه جنوبی دریای مازندران از چستی تا نقش‌پذیری در سامانه‌های قانونی و برنامه‌ریزی. *صفه*، ۲۷(۷۸)، ۷۵-۱۰۴.
- هدایتی فرد، مانده و خیرالدین، رضا. (۱۳۹۸). تبیین دلیلی سازوکار تولید فضاهای انحصاری در نواحی ساحلی پیرا شهری (موردپژوهی: کرانه جنوبی دریای کاسپین). *پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران (نامه علوم اجتماعی)*، ۹(۱)، ۱۵۷-۱۸۱. doi: 10.22059/ijar.2019.73484
- هدایتی فرد، مانده و خیرالدین، رضا. (۱۳۹۶). توسعه چارچوب انگاشتی از فضاهای انحصاری در نواحی ساحلی پیرا شهری: کرانه جنوبی دریای کاسپین از شهرستان ساری تا محمودآباد. *آمایش سرزمین*، ۹(۲)، ۳۰۳-۳۳۲. doi: 10.22059/jtcp.2017.239729.669775
- یزدان نیاز، امیرحسین؛ بهزادفر، مصطفی و دانشپور، عبدالهادی. (۱۴۰۱). تحلیل فضایی جدایی‌گزینی اجتماعی-فضایی در بافت‌های ناکارآمد شهری موردکاوی: محله قیطره کلان‌شهر تهران. *اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری*، ۴(۱)، ۱۵۸-۱۷۹. doi: 10.22034/uep.2023.386146.1331
- یزدانی، محمد حسن؛ سلطانی، علی؛ نظم فر، حسین و عطار، محمدمین. (۱۳۹۵). سنجش جدایی‌گزینی مسکونی پایگاه‌های اجتماعی-اقتصادی شهر شیراز با استفاده از شاخص‌های اندازه‌گیری چند گروهی. *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۶(۴۲)، ۱۹۷-۲۲۲.
- یزدانی، محمدحسن؛ جامی اودولو، مریم و عباسی تقی دیزج، رسول. (۱۴۰۲). تحلیل جدایی‌گزینی در عرصه‌های روستا شهری با تأکید بر توسعه میان‌افزا (موردپژوهی: عرصه‌های روستاشهری شهر اردبیل). *جغرافیا و روابط انسانی*، ۵(۴)، ۷۱۵-۷۴۱. doi: 10.22034/gahr.2023.394286.1856

References

- Afarakhta, H., & Abdoli, A. (2009). Spatial separation and social anomalies of worn-out fabric: Case study of Baba Taher neighborhood of Khorram Abad city. *Applied Research Journal of Geographical Sciences*, 9(8), 53-81. [In Persian]
- Akbari, R., Esmaeilpoor, N., & Motalebzadeh, S. (2021). An Explanation of the Effective Factors on Spatial Segregation in Rural-Urban Areas. *Urban Structure and Function Studies*, 8(29), 213-243. doi: 10.22080/usfs.2021.3450. [In Persian].

- Asar, S., Jalalpour, S., Ayoubi, F., Rahmani, M., & Rezaeian, M. (2016). PRISMA; Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses. *JRUMS*, 15(1), 68-80. [In Persian].
- Attar, M. A. (2019). Simulation of urban segregation by Agent-Based Modeling Case study: Shiraz Metropolis. *Geographical Planning of Space*, 9(32), 121-136. doi: 10.30488/gps.2019.93934. [In Persian].
- Azam Azadeh, M. (2003). How to choose residential segregation in Tehran city. *Al-Zahra Human Sciences*, 12-13(44-45), 25-50. [In Persian].
- Azhdari, A., Sasani, M. A., and Soltani, A. (2018). Exploring the relationship between spatial driving forces of urban expansion and socioeconomic segregation: The case of Shiraz. *Habitat International*, 81, 33-44, <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2018.09.001>.
- Azhdari, A., Taghvaei, A. A., & Zahirinajad, A. (2015). Analyzing Socio-spatial Segregation of Educational and Occupational Groups in Shiraz Metropolitan Area. *Motaleate Shahri*, 4(16), 67-80. [In Persian].
- Azhdarinezhad, A. (2018). Measuring the impact of industrial spaces on the quality of life in neighborhoods enclosed in this function (Case study: Vilashahr neighborhood in District 21 of Tehran). *Iranian Urbanism*, 1(1), 35-49. [In Persian].
- Babaei Aghdam, F., Attar, M. A., Roshan Roodi, S., & Motidoost, A. (2015). Measuring Urban Ecological Segregation by One Group Measures (Case Study: Takab City). *Human Geography Research*, 47(3), 477-491. doi: 10.22059/jhgr.2015.51235. [In Persian].
- Babaei Aghdam, F., Roshan Roodi, S., Motidoost, A., Attar, M. A. (2017). Analysis of the relationship between ethnicities economic and social status with their segregation in the districts of Takab city. *journal of police Geography*, 5(19), 113-132. doi: 10.22059/jhgr.2015.51235. [In Persian].
- babaei, F., Motidoost, A., Attar, M., & roshan roodi, S. (2018). A Study of the relationship between Socio-Economic Status of urban zones and Spatial Segregation in Takab City. *Journal of Geography and Planning*, 22(65), 63-81. [In Persian].
- Balali, E., & Makhdoomi, K. (2021). Spatial Segregation or Social Segregation? A Comparative Study of Marriage Patterns of Women in the High and Low-Class Regions of Hamadan Province. *Journal of Applied Sociology*, 32(2), 129-150. doi: 10.22108/jas.2021.122682.1896. [In Persian].
- Bandauko, E., Arku, G., & Nyantakyi-Frimpong, H. (2022). A systematic review of gated communities and the challenge of urban transformation in African cities. *Journal of Housing and the Built Environment*, 37, 339-368. <https://doi.org/10.1007/s10901-021-09840-1>
- Dadashpoor, H., & zahirnejad, A. (2019). Examining the Impact of Socio-Spatial Segregation of occupational and educational groups on Spatial Structure of Tehran Metropolitan Region. *Geographical Planning of Space*, 9(33), 249-264. doi: 10.30488/gps.2019.91922. [In Persian].
- Farash, N., Rabiei Dastjardif, H., & Sadeghi, R. (2018). A review of spatial segregation in demography. *Iranian Journal of Official Statistics*, 30(2), 429-460. [In Persian]
- Ghalehnoee, M., & Sabet, S. (2020). Socio-Spatial Segregation Factors in Isfahan. *Geography and Urban Space Development*, 6(2), 71-88. doi: 10.22067/gusd.v6i2.69168. [In Persian].
- Ghazaie, M., Pakshir, A., Lotfi, S., Soltani, A., Goli A. (2017). Studying the Urban Segregation of different groups In Mashhad with an emphasis on residential features. *Journal of Geographical Space*, 16 (56), 33-51. [In Persian].
- Ginting, S. W., Noerwasito, V. T., & Santoso, E. B. (2022). Analysis of the relationship between the gated community Citraland Surabaya's spatial configuration and social segregation. *ARTEKS*, 7(3).
- Hajinejad, A., Yaghfori, H., Paidar, A., & Sanjari, A. (2015). Study the ecological effects of segregation on social sustainability (case study: Anbarabad city). *journal of police Geography*, 3(10), 35-60. [In Persian].
- Hajipour, K., Payab, A., & dadoutabar, M. (2018). A Study of the Effects of the Formation of Second Homes on Spatial Separation in New Towns (Case Study: Sadra New Town). *Urban Planning Knowledge*, 2(3), 35-56. doi: 10.22124/upk.2019.11252.1129. [In Persian].

- Hammad, A., Li, M., & Vrcelj, Z. (2024). The rise of gated communities in Amman from the old to the modern: Socio-spatial impact on the surrounding. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 19(2), 433-442.
- Hashemi Ghoochani, Y., & Dadashpoor, H. (2023). Socio-Spatial Cohesion: A Study of Structural, Interactive, and Subjective Dimensions in Mashhad Metropolitan Region, Iran. *Social Indicators Research*, 165, 843-866. <https://doi.org/10.1007/s11205-022-03032-2>
- Hedayatifard, M., & Kheyroddin, R. (2017). A Genealogy of Exclusive Spaces in Suburban Areas of the Caspian Sea South Coast; from Quiddity to Role-Taking in Law-Making and Planning Systems. *Soffeh*, 27(3), 75-104. [In Persian].
- Hedayatifard, M., & kheyroddin, R. (2019). Explanation of Exclusive Space Production Mechanisms in Coastal Peri-Urban Areas (Case Study: Southern Coast of Caspian Sea). *Iranian Journal of Anthropological Research*, 9(1), 157-181. doi: 10.22059/ijar.2019.73484. [In Persian].
- Hedayatifard, M., & Kheyroddin, R. (2017). Developing a Conceptual framework for exclusive spaces in coastal pre-urban areas: Coastal areas of Southern part of Caspian Sea: From Sari to Mahmoud Abad. *Town and Country Planning*, 9(2), 303-332. doi: 10.22059/jtcp.2017.239729.669775. [In Persian].
- Hosseini, S. (2022). Analysis of the Impact of the location of Ambassadors and Foreigners in the Evolution of the Socio-Spatial Segregation Structure of Tehran During the Qajar Era. *Quarterly Journals of Urban and Regional Development Planning*, 7(23), 121-151. doi: 10.22054/urdp.2022.68623.1451. [In Persian].
- Imani Shamloo, J., Rafiean, M., & Azhdari, A. (2022). Explaining of the Socio-Occupational Segregation in Space Organization of Tehran Metropolis (From the Perspective of Neoliberal Restructuring of Space). *Human Geography Research*, 54(2), 437-456. doi: 10.22059/jhgr.2020.258095.1007703. [In Persian].
- Imani Shamloo, J., & Rafieian, M. (2022). Spatial Segregation in Tehran: A Curse of an Oil-Led Economy in the Context of Globalization, *Journal of Urban Planning and Development*, 148(2), 1-25. doi: 10.1061/(ASCE)UP.1943-5444.0000827.
- Izadi, M. S., Masoud, M., & Moazezi Mehr-e-Tehran, A. M. (2016). Designing a holistic framework in studying urban segregation. *Motaleate Shahri*, 5(20), 79-91. [In Persian].
- Jafari, M., Siavashpuor, B., & Askari, A. (2019). The Effects of Spatial Configuration on Social Segregation in Old city of Golestan, Sabzevar. *Motaleate Shahri*, 8(32), 33-46. doi: 10.34785/J011.2019.106. [In Persian].
- Jalili, M., Einifar, A., Madani, R., & Judd, B. (2021). The Effects of Residential Communities' Physical Boundaries on Residents' Perception of Fear of Crime: A Comparison Between Gated, Perceived Gated, and Non-Gated Communities in Ekbatan Neighborhood, Tehran. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism(JIAU)*, 12(2), 189-204. doi: 10.30475/isau.2021.196767.1273. [In Persian].
- Jaliliasdrabad, S., Shieh, E., & Behzadfar, M. (2018). Software Analysis of Social-spatial Segregation in Urban Neighborhoods, Case Studies: Geo Segregation Analyzer Software in Fadak & Kerman Neighborhoods. *Naqshejahan- Basic studies and New Technologies of Architecture and Planning*, 8(1), 17-23. [In Persian].
- Jami Odulo, M., Yazdani, M. H., & Jalili Sadrabad, S. (2022). Measuring the Residential Segregation of Ardabil City Using Multi-Group Measurement Index. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 12(44), 145-170. doi: 10.22111/gaij.2022.42596.3036. [In Persian].
- jami odulo, M., yazdani, M., & jaliliasdrabad, S. (2023). Analysis and ranking of factors affecting economic concentration and segregation in Ardabil city. *Geographical Planning of Space*, 13(1), 73-94. doi: 10.30488/gps.2022.312714.3469. [In Persian].
- Jami, M., yazdani, M. H., & jalili, S. (2022b). Assessing the social spatial Segregation of educational and occupational groups in the city of Ardebil. *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 10(2), 73-92. doi: 10.22059/jurbangeo.2022.344959.1711. [In Persian].

- Javaheri, H., Hataminejad, H., Ziari, K., & PourAhmad, A. (2015). Social segregation of Kamyaran city: an analysis on spatial dissimilarity and spatial isolation. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 5(16), 1-18. doi: 10.22111/gaj.2015.2159. [In Persian].
- Khairuddin, R. (2012). A research on spatial-physical translation of Islamic concept of justice with cartographic analysis of spatial balance in 112 districts of Tehran metropolis. *Islamic Architecture Research*, 1 (1), 41-56. [In Persian].
- Kheyroddin, R., & Hedayatifard, M. (2017a). Social Segregation to Exclusive Public Shoreline Access: Coastal Gated Communities on the Middle Shoreline of the Caspian Sea in Northern Iran. *Journal of Urban Planning and Development*, 143(3), 5017006. doi: 10.1061/(ASCE)UP.1943-5444.0000363.
- Kheyroddin, R., & Hedayatifard, M. (2017b). The production of exclusive spaces in coastal pre-urban areas: Causes and motivations: Middle shoreline of Caspian Sea in north of Iran. *Journal of Coastal Conservation*, 21, 333-341. <https://doi.org/10.1007/s11852-017-0510-z>
- Ioffi, S., & Ghazaie, M. (2019). Studying The Role of Segregation in the Emerging of Deteriorated Urban Fabrics Case Study: 'Qāssem-Ābād' District (Mashhad, Iran). *Geography and Development*, 17(54), 15-36. doi: 10.22111/gdij.2019.4349. [In Persian].
- Meshkini, A., & Rahimi, H. (2011). Spatial separation in the mother cities: An analysis of the social geography of the mother city of Tehran. *Planning and Preparation of Space*, 15(4), 87-107. [In Persian]
- Miahi, M., & Vasigh, B. (2022). Analysis of the effect of sense of place in Gated communities complexes (Case study of Ahvaz oil town). *Haft Hesar J Environ Stud*, 11 (41), 31-52. [In Persian].
- Mirabadi, M., Rajabi, A., & Mahdavi Hajiloei, M. (2018). Explanation and Analysis of spatial imbalance and measuring the effective factors on spatial concentration and segregation in the city of Mahabad. *Journal of Geographical Space*, 18(62), 255-274. [In Persian].
- Mirgholami, M., Shokrani Dizj, M., Sediq Far, A., & Mousaviyan, S. (2015). Evaluating security in gated communities of Urmia city, using location quotients and hotspots methods. *Motaleate Shahri*, 4(16), 55-66. [In Persian].
- Mousavinia, S. F. (2020). Relationship between perceived density, sense of safety, and social interactions in gated and non-gated communities. *Motaleate Shahri*, 9(34), 45-60. <https://doi.org/10.34785/J011.2021.487> [In Persian].
- Piri, I. (2016). The Role of Good Governance in Reducing Spatial Segregation (Case Study: Tabriz Metropolitan). *Geography and Urban Space Development*, 3(1), 121-132. doi: 10.22067/gusd.v3i1.28222. [In Persian].
- Rafieian, M., & Zahed, N. (2020). Measuring urban spatial segregation in the city of Qom and its relation with the urban spatial structure. *Geographical Planning of Space*, 10(35), 217-238. doi: 10.30488/gps.2020.102605. [In Persian].
- Rafieian, M., Ghazaie, M., & Ghazi, R. (2018). Studying the Socio-Spatial Segregation of Migrants in Mashhad. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 7(1), 151-178. doi: 10.22059/jisr.2018.239125.547. [In Persian].
- Saremi, H., & Ghazaie, M. (2021). Studying the role of segregation in the formation of neighborhoods, based on Islamic, Iranian and Western thoughts. *Urban Planning Knowledge*, 5(4), 325-343. doi: 10.22124/upk.2021.16199.1439. [In Persian].
- Schnell, I., & Benjamini, Y. (1999). Socio-spatial lifestyles and segregation. *Cybergeo: European Journal of Geography, Espace, Société, Territoire, Document* 94. <https://doi.org/10.4000/cybergeo.4856>
- Teimoori, I., Hadili, B., & Saberi, H. (2017). Symbolic Consumerism and Spatial Segregation in Tabriz City Case study: Kooye Ferdovs and Valiasr. *Geography and Development*, 15(47), 1-16. doi: 10.22111/gdij.2017.3180. [In Persian].
- Turok, I., Visagie, J., & Scheba, A. (2021). Social Inequality and Spatial Segregation in Cape Town. In: van Ham, M., Tammaru, T., Ubarevičienė, R., Janssen, H. (eds) *Urban Socio-Economic Segregation and Income Inequality. The Urban Book Series. Springer, Cham.* https://doi.org/10.1007/978-3-030-64569-4_4.

- Yazdani, M. H., Soltani, A., Nazmfar, H., & Attar, M. A. (2016). The Measure of Residential Segregation of Socio-Economic Groups by Using Multigroup Indices in Shiraz City. *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, 16 (42), 197-222. [In Persian].
- yazdani, M., jami odluo, M., & Abbasi Taghi Dizaj, R. (2023). Analyzing segregation in rural-urban areas with an emphasis on inclusive development (case study: rural-urban areas of Ardabil city). *Geography and Human Relationships*, 5(4), 715-741. doi: 10.22034/gahr.2023.394286.1856. [In Persian].
- Yazdanniaz, A., Behzadfar, M., & Daneshpour, A. (2023). Analysis of Social-Spatial Separation Space in Inefficient Urban Contexts (Case Study: Qaitarieh Neighborhood of Tehran Metropolis). *Urban Economics and Planning*, 4(1), 158-179. doi: 10.22034/uep.2023.386146.1331. [In Persian].
- Zahirnejad, A., & Dadashpoor, H. (2018). Examining socio-spatial segregation of educational and occupational groups in Isfahan metropolitan region. *Physical Social Planning*, 5(1), 25-44. doi: 10.30473/psp.2018.4829. [In Persian].

